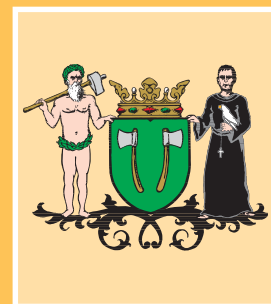

Jaargang 22 - nummer 1 - maart 2010

T i j d s c h r i f t
Historische Vereniging
Gemeente Beilen

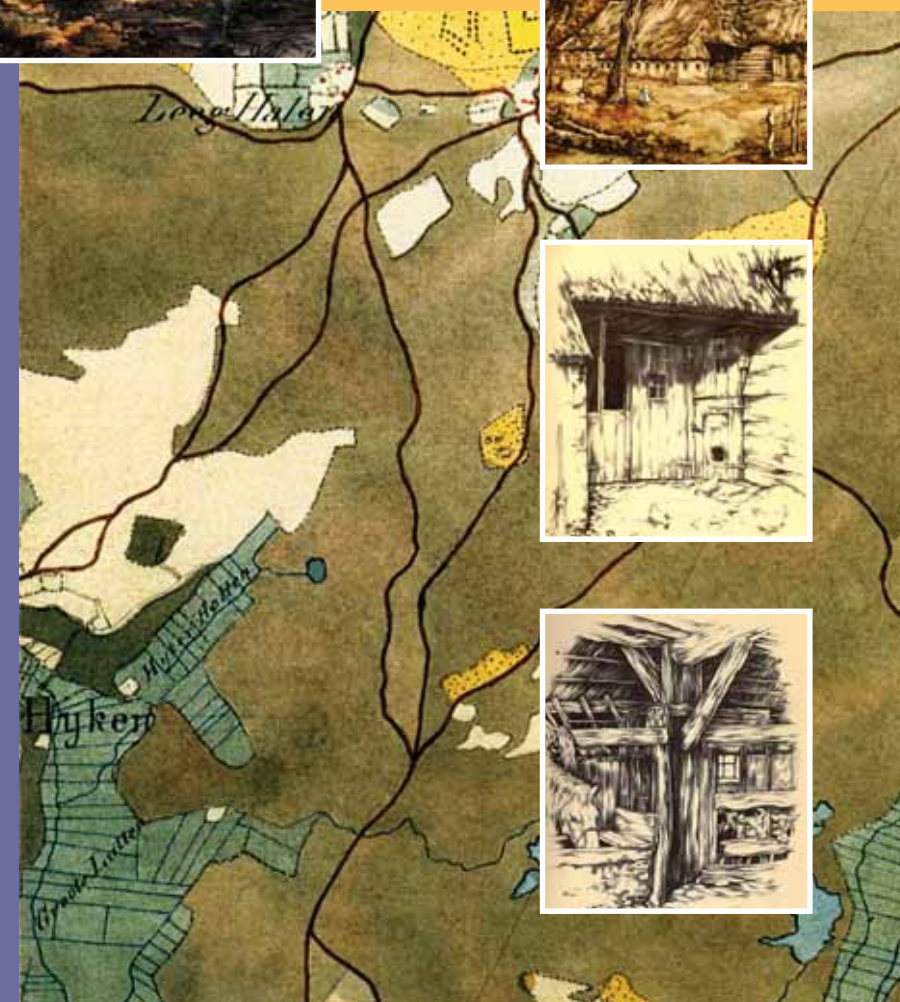
Boerderijen in Laaghalen

Onderwijs - 1978

Jan Romeijn

De Beiler vondst (1925)

De bevrijding - april 1945

Lambert Klaassens vertelt . . .

Lambert Klaassens, oud-inwoner van Laaghalen, kan zich herinneren, dat prof. dr. A.E. van Giffen omstreeks 1952 een opgraving had gedaan op een hoogte tussen Albert Piel en Rick Hovenkamp, ongeveer 500 meter vanaf de weg. Daar werden potten uit de grond gehaald. Lambert Klaassens heeft in deze omgeving op het land van Karstens nog een vuistbijl gevonden. Deze landbouwer had hier bij het ontginnen ook zeven verkleuringen van begraven mensen gevonden. Hij had dit niet gemeld, want hij wilde verder gaan met het ontginnen. Over De Leek bij Laaghalen herinnert Klaassens zich, dat deze wisselend smal en dan weer breed was. Op sommige plekken kon je er overheen springen en op andere plekken helemaal niet. De Leek ontsprong in het Diependal en stroomde langs de boerderijen van Laaghalen tussen de oude tol en Weima door richting het Deurzerdiep in de Drentse Aa.

▲ De vuistbijl die door Lambert Klaassens is gevonden. (foto's Willie Brinkman)

▲ Pentekening van het stroomdal van de Drentse Aa bij Schipborg van Evert Musch (1955, Drents Museum Assen). Zo heeft ook het stroomdallandschap tussen Laaghalen en Assen er uitgezien.

◀ 'De postkoets'. Krijttekening van A.H. Koning. (Drents Museum Assen)

Foto's omslag voorzijde: Boerderijen te Anloo, prent van Egbert van Drielst (1745-1818). Op de kleine foto's tekeningen van Anton Pieck (1895-1987) uit het boek *Heuvingshaardstee* van Joh. Hidding. De kaart van omstreeks 1820 is van W.G. Huguenin (1790-1875) (zie ook p. 9).

Bekijk ook: www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

- prijs € 4,50

Boerderijen te Laaghalen

▲ Boerderij familie Vanderveen te Laaghalen

▲ Boerderij van de familie Vrijs/Buiter te Laaghalen

Foto's omslag achterzijde

Op de foto's de gebinten in de boerderij van Vrijs/Buiter. Van de oorspronkelijke 9 gebinten in deze boerderij (1645) bevinden zich anno 2009 nog 4 gebinten in deze voormalige boerderij. Let op het prachtige houtsnijwerk. (foto's Willie Brinkman)

Bekijk ook: www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

- prijs € 4,50

Oproep

Wie kent deze personen? Waar is deze foto genomen?

Deze foto heeft de vereniging ontvangen van A. Siebring uit Assen. Op de foto staat Harm Doedens uit Wijster (rechts). Wij vermoeden dat de foto in de Brinkstraat is genomen. Is dat juist? Wie kan meer vertellen over deze foto? Gaarne contact opnemen met G.J. Dijkstra, 0593-541848.

Inhoud

Lambert Klaassens vertelt ...	II
Boerderijen in Laaghalen - <i>Willie Brinkman</i>	2
Onderwijs in de jaren zeventig: 1978 - <i>Redactie</i>	12
Meneer Romeijn - <i>Roel Reijntjes (1923-2003)</i>	14
De klassen 5, 6 en 7 van de O.L.S. in Beilen in 1952 - <i>Minno Nicolai</i>	16
De Beiler vondst - <i>Gerben Dijkstra</i>	18
De Hooghalense ziekte - <i>Albert Lanting</i>	22
De bevrijding van de gemeente Beilen in april 1945 - <i>Albert Lanting en Henk Vos</i>	24
Liberty Tour 2010 - <i>Bestuur</i>	28
Van de voorzitter - <i>Albert Lanting</i>	28
Van het bestuur - <i>Bestuur</i>	29
Boerderijen te Laaghalen- <i>Willie Brinkman</i>	III

In dit nummer

In dit nummer aandacht voor het 800-jarige Halen. Willie Brinkman zocht gegevens over de eerste boerderijen van Laaghalen. Zij deed daarbij een bijzondere ontdekking. Albert Lanting beschrijft de 'Hooghalense ziekte'.

In dit nummer wordt verder verteld over een bijzondere vondst in Beilen en wordt stilgestaan bij de bevrijding van Beilen en omgeving in april 1945.

Algemene ledenvergadering

Lees meer over de algemene ledenvergadering en de voordracht van Lute van de Bult op 20 maart 2010 in het Wilhelmina Zalencentrum op de pagina's 31 en 32.

Boerderijen in Laaghalen

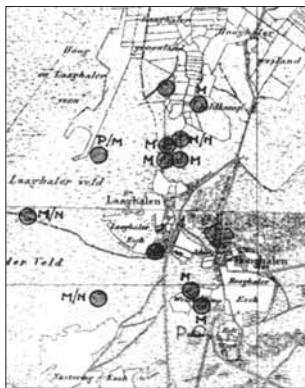
In de omgeving van Hooghalen en Laaghalen zijn vele bewoningssporen gevonden, die erop wijzen dat er al vele eeuwen een continue bewoning in de omgeving van Laaghalen en Hooghalen is geweest.

Zo zijn er werktuigen van vuursteen en aardewerk uit de periode 8000 tot 4000 jaar voor Christus gevonden. De oude grafresten in het Laaghalerveld en de grafheuvels (tumuli in het Noorderveld) wijzen op bewoning uit een latere periode.

In dit artikel ga ik in op de bewoning van Laaghalen en Hooghalen in de periode 800 tot 1800. Verder zal ik een reconstructie maken van de oudste boerenerven in Laaghalen. In een volgende bijdrage zal ik dat doen voor Hooghalen.

Karel de Grote

De boeren in Halen vormden tot het einde van de 8ste eeuw een autonome, gesloten agrarische gemeenschap, waarin het ongeschreven Friese/Saksische recht zal hebben gegolden. Het is een periode,

▲ Vindplaatsen van vuursteen. P: Paleolithicum; M: Mesolithicum en N: Neolithicum.

▲ Grafheuvels uit de Bronstijd (2000-800 voor Chr.)

▲ Celticfields en urnenvelden/brandheavels (800-0 voor Chr.). Deze kaartjes zijn door Frens Hoving (Hooghalen) gemaakt.

waarvan geen schriftelijke bronnen bewaard zijn gebleven.

In de periode 772-804 onderwierp de Frankische koning/keizer Karel de Grote de Friezen en de Saksen en begon ook de kerstening van Drenthe. Een deel van de Drentse bevolking, met name de heersende geslachten, neigde tot het Christendom en was Frankisch gezind.

In de 9de eeuw was Drenthe ingericht als een Frankische graafschap, waarin de graaf namens de koning het gerecht voorzat en de vonnissen uitvoerde, de vrije boeren opriep voor de heerban [de krijgsdienst] en in het algemeen de openbare orde handhaafde.

Naast de grafelijke macht nam ook de invloed van de bisschop van Utrecht door de kerkelijke bevoegdheden in Drenthe toe, in het bijzonder van de kerkelijke rechtspraak [seend].

Een belangrijke toename van de invloed van de bisschop bracht de schenking van Otto I in 944 van het zogenaamde foreestrecht in Drenthe. Het gaf de bisschop niet alleen het jachtrecht, maar ook de beschikking over de woeste gronden. Dit recht stond natuurlijk haaks op het aloude grondbezit van de Drentse buurschap. De kwestie werd vermoedelijk in der minne geschikt; de Drentse buurschappen waren tot het betalen van een belasting, de schuld-mudde, aan de bisschop van Utrecht bereid. In ruil daarvoor behielden zij hun eigendomsrecht op de gemeenschappelijke woeste gronden rond de buurschap.

Feodale systeem

De komst van wereldlijke heersers als 'graven' en 'bisschoppen' die zich woeste gronden toe-eigenden, die van oudsher bij de buurschap hoorden, had gevolgen voor de tot dan toe autonome buurschap. Het hield in, dat Drenthe te maken kreeg met het feodale systeem.

Menig buurschap werd in de Middeleeuwen geconfronteerd met oorlogshandelingen en rondtrekkende rovers. Voor bescherming van adellijke heren was men [de buurschap] bereid verplichtingen in de vorm van diensten aan te gaan en/of schenkingen te doen. Daarnaast hebben de abten van kloosters in verschillende Drentse buurschappen 'hoven' laten bouwen, waarop hun 'horigen' werkten. De horigen waren boeren die bepaalde verplichtingen hadden aan een heer. Horigen waren geen eigenaar van hun grond, maar ze hadden bepaalde gebruiksrechten. In ruil daarvoor hadden ze verplichtingen die konden bestaan uit het afdragen van een deel van de oogst of het verlenen van bepaalde

diensten (hand- en spandiensten). Ook de heer had verplichtingen naar 'zijn' horigen toe. Met name het verzekeren van rechtszekerheid en veiligheid en ook een zekere sociale zekerheid behoorden tot deze taken. De relatie horige-heer kon niet eenzijdig worden opgezegd en ging in beginsel over op een volgende generatie.

Door nalatenschap en koop verkreeg de geestelijkheid ook boerderijen en/of rechten. Op deze manier waren de kerkelijke heersers verzekerd van de eerste levensbehoeften en kregen zij door verkoop van producten extra inkomsten.

Het onder Karel de Grote opgetekende recht van de Friezen en Saksen kenden beide een duidelijk onderscheid tussen de standen: de Friezen hadden edelen, vrijen, horigen en slaven, de Saksen edelen, vrijen en horigen. Wij weten niet of één van deze beide rechtstelsels in Drenthe heeft gegolden, maar er mag worden aangenomen, dat de sociale gelaagdheid in Drenthe niet veel heeft verschild van de omringende Friese en Saksische gouwen.

Documenten uit de Middeleeuwen tonen aan, dat in Hooghalen 'vrijen' [eigenerfden] en 'horigen' hebben gewoond.

Het aantal 'vrijen' was in Drenthe aanzienlijk en steeg ruim boven het aantal 'horigen' uit. Zij behielden in hun buurschap een belangrijke stem in alle zaken die het gehucht aangingen en waren in feite alleen in voorkomende gevallen ondergeschikt aan de wereldlijke en kerkelijke rechtspraak van graaf/bisschop.¹

Halen

In oude oorkonden wordt Hooghalen als 'Haelen' geschreven, waarmee het grondgebied van het tegenwoordige Hoog- en Laaghalen wordt bedoeld. In 1210 wordt Halen in oude documenten voor de eerste keer genoemd. In dat jaar ruilden de bisschop van Utrecht, Theodorus, en het klooster te Ruinen gronden te Halen.

Ook ten tijde van Otto II van Holland, bisschop van Utrecht (1216-1227), komen verschillende bezittingen in Hooghalen in eigendom van het klooster te Ruinen. Dit monnikenklooster is omstreeks 1140 gesticht en in 1325 naar Dikninge verplaatst.

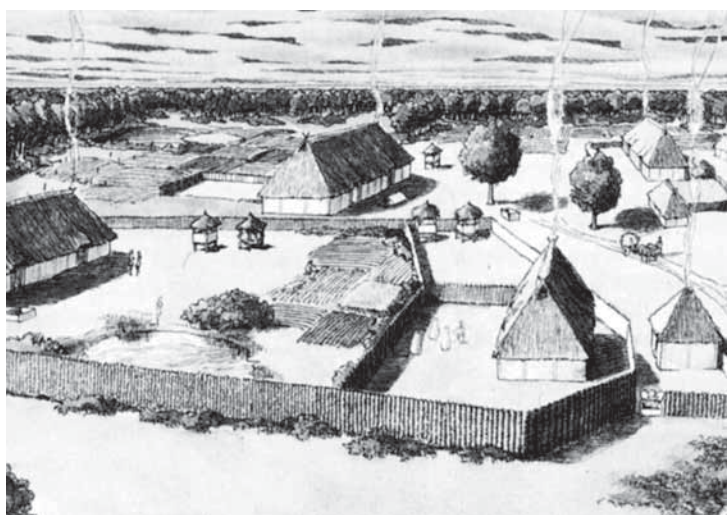
In 1259 was door Eppo, abt van Aduard, het cisterciënzerklooster Maria in Campis te Assen gevestigd. De namen van de beide kloosters zijn in de Middeleeuwen nauw verbonden met de geschiedenis van Hooghalen. Opvallend hierbij is, dat het klooster Dikninge bezittingen had in Hooghalen en het klooster Maria in Campis in Laaghalen. In oude oorkonden en documenten van beide kloosters zijn ver-

◀ *De poort van het klooster Maria in Campis in Assen. Uit: P.H. Witkamp, Geschiedenis der Zeventien Nederlanden, Amsterdam, 1880.*

schillende namen van boerenerven uit Halen terug te vinden:

- Nijsing-goed - vermelding: 1367; 1375.
- 't kothus Nysinghe - vermelding: 1334.
- Oestbringe-goed; Astebrinck - vermelding: 1367; ook genoemd als: Kuilinge; Cuylmans erf te Halen - vermelding: 1602; 1609.
- 't huis ten Hove of Hof te Halen - vermelding: 1334; 1335; 1370; 1398; 1400; 1489.
- goederen te Altynghe marke van Halen - vermelding: 1372; 1377 ('eyghene hoerighe lude').
- goederen te Rossynghe/Rossinghe in de marke van Halen - vermelding: 1372; 1377 ('eyghene hoerighe lude').
- Heuvinge - vermelding: 1500.

Boermarke

Men neemt aan dat in de tweede helft van de 13de eeuw de marken werden gesloten, wat zoveel wil zeggen dat toen de rechten van de volle erven op de ongecultiveerde grond, de waardelen, werden vastgelegd. Dit vastleggen werd noodzakelijk door de toename van de bevolking en de daardoor veroorzaakte ontginningsactiviteiten.

Gegevens wijzen er op dat de Drenten in de 13de eeuw geenszins arm waren, maar tamelijk welvarende boeren waren.

Het sluiten van de boermarke en de welvarendheid hebben ongetwijfeld ook gegolden voor de vrijen en de horigen in Halen.²

In deze periode verloor het feodale regeringsstelsel aan invloed. In de loop van de 13de eeuw zien we een autonoom bestuur naar voren komen, waarin de eigenerfden en de aanzienlijke heren zich laten gelden.³

In de 15de eeuw werd vanwege economische en financiële redenen de horigheid langzaam maar zeker afgeschaft. De kerkelijke heren dachten door middel van verpachten meer financieel gewin te verkrijgen. De horigen die over het algemeen gegoed en van enig aanzien waren geworden, werden met hun familie tot vrije lieden gemaakt, in een enkel geval bleef een van de familieleden nog horig. De nieuwe pacht werd zeer hoog opgevoerd, vooral de roggepacht was een zware last voor de pachters. Omstreeks 1440 mocht roggepacht enkele jaren ook in geld worden uitbetaald, zodat de pachter de volledige oogst op de markt kon verkopen.

Voor de vroegere horige families was de verbetering minder aanwijsbaar. Tegenover het verdwijnen van de veelvuldige horige diensten, stond een hoge pachtbetaling. Anderzijds waren de vroegere horige families nu gelijkberechtigd geworden bij juridische procedures en stond niets meer uitbreiding van hun bezit met een vrij goed door vererving of koop in de weg. Het is wel de vraag of voor minder draagkrachtige boeren de omzetting van hun bezit van horig goed in pacht wel zo voordelig was. Omstreeks

◀ *Een reconstructie van de Middeleeuwse nederzetting Peelo. Zo kan Laaghalen er in de Middeleeuwen ook hebben uitgezien.*

▲ *De Oude Postweg bij Laaghalen (zie kaartje p. 5), in de volksmond bekend als 't padtien bij Vossie zien veentien'.*

dat also genaemt wordt, over de heyde laetende Beilen, een toren als Suidwolde, aen de slinckerhant liggen'. De beide mannen en hun gezelschap namen de weg over Hijken richting Dwingeloo.

In 1705 reist Michiel van Bolhuis met een advocaat vanuit Groningen naar Cleef. Om 11.30 uur vertrekken zij vanuit Assen om over Laaghalen naar Dwingeloo te reizen. Van Bolhuis schrijft dan in zijn dagboek: 'omtrent een uir gevaeren hebbende sloegen wij ter rechterhant aff, lieten de wegh nae Beylen liggen, staende op de scheijdinge der beijde wegen een dunne pael, apparent [duidelijk zichtbaar] een baken voor de postrijder; voorts zijn wij voorbij Leeghaelen off de Holtenklinck een grote heyde gepasseert ...'. Op het kaartje op pagina 9 uit het begin van de 19de eeuw is de reis van Van Bolhuis en zijn metgezellen goed te volgen. 'De grote heyde' die men passeerde is het woeste landschap van het huidige Diependal, ten westen van de weg van Laaghalen naar Hijken.

Ook uit deze passage uit het reisverslag blijkt dat de Holten Klinck in Laaghalen heeft gestaan en niet zoals M.F. Niezing in 1979 beweerde bij Hooghalen.⁹ Vooral nog wil ik niet uitsluiten, dat de Holten Klinck de Hof van Halen is geweest.

Wanneer gebouwd?

Uit de verschillende akten en oorkonden is bekend, dat kerkelijke en wereldlijke machthebbers veel waarde hechten aan bezittingen in Laag- en Hoog-

halen. Om hun rechten en hun producten goed te beschermen kunnen de plaatsvervangers van de bisschoppelijke heer uit Utrecht besloten hebben om bij Laaghalen een 'hof' te bouwen, waar de tienden, de schuldmudden en later de pachten moesten worden betaald. Van dit soort hoven zijn verschillende overblijfselen in Drenthe te vinden.¹⁰

Dat zo'n hof een 'versterkt' karakter kreeg door het te bouwen op een heuvel of met een gracht te omringen zal te maken hebben met onrustige tijden in de Middeleeuwen. Zo zijn er verschillende twisten in de late 12de, de 13de en de 14de eeuw in Drenthe geweest. De vele tegenstellingen tussen Drentse aanzienlijke families, de burggraven van Coevorden enerzijds en hun landheer, de bisschop van Utrecht anderzijds leidden in deze eeuwen tot spanningen, die niet zelden het karakter van een bloedige twist kregen en soms regelrecht tot oorlog leidden. Zeer onrustig waren bijvoorbeeld de perioden 1227-1259 en 1300-1325.¹¹

Het gaat bij deze hoven om rechthoekige structuren, waarbij een binnengracht een (stenen) hoofdgebouw omgeeft en een buitengracht een groter terrein met bedrijfsgebouwen, moestuinen e.d. Een aantal van deze versterkingen is als woonplaats van een aanzienlijke heer uitgegroeid tot een havezate; voorbeelden daarvan zijn: Mensinge, Echten en de Klencke.

Voor het bouwen van een 'hof' zocht men een geschikt stuk land uit en groef er een gracht omheen. Het zand dat uit de gracht kwam werd gebruikt om een kunstmatige verhoging te maken.¹²

De plaats van de Holten Klinck was een geschikte lokatie vanwege de strategische ligging en de aanwezigheid van water. Vooral nog heb ik geen aan-

► *Reconstructie van Peelo op de kadastrale kaart van 1832. Bij I is het vierkante burchtterrein te zien, met gearceerd de binnen- en buiten-gracht. Uit: P.B. Kooi, 'Opgravingen in Peelo en Marsdijk', in: Asser Historisch Tijdschrift (1991), nr. 1, p. 20.*

wijzingen kunnen vinden, dat om de Holten Klinck bij Laaghalen een gracht was en dat er een 'stenen' gebouw heeft gestaan. Dat laatste heeft ongetwijfeld te maken met het feit, dat hier geen aanzienlijke familie is komen wonen. Er was wel een heuvel!

De familie Posthoorn vertelde mij, dat er in hun hof een hoogte was met een boom erop. Nadat deze boom bij een storm was omgewaaid, werd de hoogte geslicht.¹³

Het lijkt mij zeer waarschijnlijk, dat de Holten Klinck in de 13de eeuw is gebouwd. Omstreeks 1259 werd in Assen het klooster Maria in Campis gebouwd. Dit klooster had na 1259 hoven en rechten in Laaghalen en Hooghalen.

Pleisterplaats

Eerder gaf ik al aan, dat uit de kaart van Huguenin niet blijkt dat deze Holten Klinck in 1693 en 1705 bewoond was. Ook in de belastingregisters uit de 17de en de 18de eeuw kan ik geen aanwijzingen vinden van bewoning van deze Holten Klinck.

Aan de zuidoostzijde van deze Holten Klinck lag in de 17de tot en met de eerste helft van de 19de eeuw een boerderij annex herberg. Deze fungeerde als een pleisterplaats, zoals in de Middeleeuwen de Holten Klinck als pleisterplaats en 'veilig onderkomen' had gediend.

In 1645 woonde naast de Holten Klinck in een 'huisien' landbouwer en herbergier Albert Koops. In 1691 werd het pand bewoond door Harm Roelofs. In de periode 1742-1764 - en daarvoor - woonde Luit Roelofs hier als landbouwer/tapper. Van 1774 tot en met 1804 werd Roelof Luits als landbouwer/tapper vermeld. Zijn nazaten namen in de 19de eeuw de familienaam 'Klinkers' aan. Een naam die een zekere Jan Jans uit 'Halen' ook als achternaam gebruikte bij de doop van zijn zoon Jan op 4 juli 1722. De bewoners van de boerderij naast 'Holten Klinck' hebben zich vernoemd naar deze versterking.

1645

Uit belastinggegevens uit 1645¹⁴ blijkt, dat er in het midden van de 17de eeuw vijf boerderijen en een kleine woning voor een 'scheper' in Laaghalen ston-

den. Ik vermoed, dat twee van de vijf boerderijen op één erf hebben gestaan. Ik kom hier in het vervolg nog op terug.

Vier van deze boerderijen lagen in de directe nabijheid van de Holten Klinck. Deze vier boerderijen zijn anno 2010 in het bezit van de families Posthoorn, Volkers, Vanderveen en Buiten.

De vierde hoeve van het klooster lag direct ten noorden van de drift die van Hooghalen over Laaghalen naar de groenlanden ten noorden van Laaghalen liep. Deze werd in 1645 door Hendrik Egging bewoond, hetgeen er op wijst dat het hier om het 'Egginge erve' gaat. In deze boerderij woont anno 2010 de familie Braam. Het huis dat op de kaart van Huguenin ten noordwesten van het 'Egginge erve' is getekend, is in de periode tussen 1645 en 1806 gebouwd en was wellicht in 1645 het 'cleyn huisien' dat bij het 'Egginge erve' hoorde.

Op de kaart van 1806 is nog een boerderij getekend ten zuiden van de hierboven genoemde drift. Deze boerderij is tussen 1645 en 1742 gebouwd. Ook hier kom ik in het vervolg op terug.

Reconstructie

Hieronder zal ik de geschiedenis van de boerderijen van Laaghalen van 1645 naar het heden proberen te reconstrueren.

Bij de afmetingen van 1645 is uitgegaan van een afstand van 3 meter tussen de gebinten. Voor 14 voet is de afstand van 4,1 meter genomen. Om de breedte van de boerderijen inclusief de zijvakken te bepalen heb ik de breedte tussen twee gebinten vermenigvuldigd met 1,6, dit op basis van de bouwtekening van de boerderij van Vanderveen, waar de verhouding tussen de afstand tussen het gebint

en de zijvakken 1,6:1 is.

Voordat ik de afzonderlijke boerderijen bespreek wil ik hier nog opmerken, dat men er van uitgaat dat omstreeks 1600 in de meeste Drentse dorpen de boerderijen 6 binten (vijf vakken) diep waren.¹⁵ De boerderijen in Laaghalen waren aanmerkelijk groter, zoals uit het vervolg van mijn bijdrage zal blijken. De gegevens tussen 1832 en 1954 die in het vervolg van dit artikel bij de verschillende boerderijen worden genoemd zijn ontleend aan gegevens die in het kadaster zijn opgetekend.

I. Boerderijen fam. Beugel/fam. Posthoorn

Deze boerderijen lagen op één groot erf naast de eerder beschreven Holten Klinck. De naam van dit erf was vermoedelijk 'Huisinge'. In 1645 woonden hier Albert Koops en Rutger Reinders.

De boerderij van Albert Koops was '4 gebint en 17 voet wijd en 4 gebint 19 voet wijd' (18 meter lang en 8 en 8,9 meter breed). Bij de boerderij stond een schaaphok van '3 gebint en 20 voet wijd' (6 meter lang en 5,9 meter breed) en een turfschuurtje.

Tussen 1645 en 1744 werd de boerderij herbouwd. Deze bestond nu uit een 'huis: 3 vak groot; wijd 22 voet; nieuwe schuur: 5 vak wijd; 22 voet; opkamer-tje: 1 vak wijd, 12 voet wijd; schaepshot: 1 vak wijd, 16 voet en 't brouwhuis 1 vak wijd, 11 voet'. Hier zijn de gebinten, zoals deze ook in 1645 werden vermeld, hergebruikt.

In de 18de eeuw werd de boerderij bewoond door onder andere Luit Roelofs en Roelofs Luirts. Hun nazaten namen in de 19de eeuw de naam Klinkers aan. In 1797 kocht Luit Roelofs de boerderij voor 3.900 Carolus guldens van het Drentse landschapsbestuur.

De boerderij van Rutger Reinders werd in 1645 als oud en vervallen beschreven. Deze was '5 gebint, 23 voet wijd' groot (12 meter lang en 10,8 meter breed). Bij het huis stond nog 'een olt ende vervallen schaepshotien, 4 gebint, 18 voet wijd' (9 meter lang en 5,3 meter breed).

De beide boerderijen zijn vermoedelijk in de 18de eeuw 'verenigd' tot één boerderij.

In de 19de eeuw bleef de boerderij in het bezit van de familie Klinkers/Reinds. Jan Reinds was met Hendrika Klinkers gehuwd.

Omstreeks 1886 werd de boerderij 'gedeeltelijk' gesloopt en herbouwd. Omstreeks 1925 is de boerderij gesplitst en drie jaar later zijn beide boerderijen verkocht. De ene boerderij aan Jacob Beugel; de andere boerderij kwam in bezit van de familie Schutman/Posthoorn. Omstreeks 1930 verbouwde Jacob Beugel zijn boerderij.

II. Boerderij familie Vanderveen

In 1645 woonde hier Geert Kuipers. De boerderij was 10 gebint, 28 voet wijd groot (27 meter lang en 8,4 meter breed). In de tweede helft van de 18de eeuw woonde hier een zekere Jan Luirts. Hij ging in 1789 failliet. In 1797 verkocht het Drents Landschapsbestuur de boerderij voor 2.500 Carolus guldens aan Hendrik Jans 'Schuring'.¹⁶

In 1832 was Jacob Arends Vrijs eigenaar van de boerderij. In 1921 werd de boerderij verkocht aan Jan Wiggerink. Uit de kadastrale gegevens uit de periode

▼ *De boerderij van de familie Vanderveen, die volgens de kadastrale gegevens in de periode 1832-1954 geen bouwkundige veranderingen heeft ondergaan.*

Linksboven de situatie begin 19de eeuw; rechts omstreeks 1865 (k: kadastrale nummers)

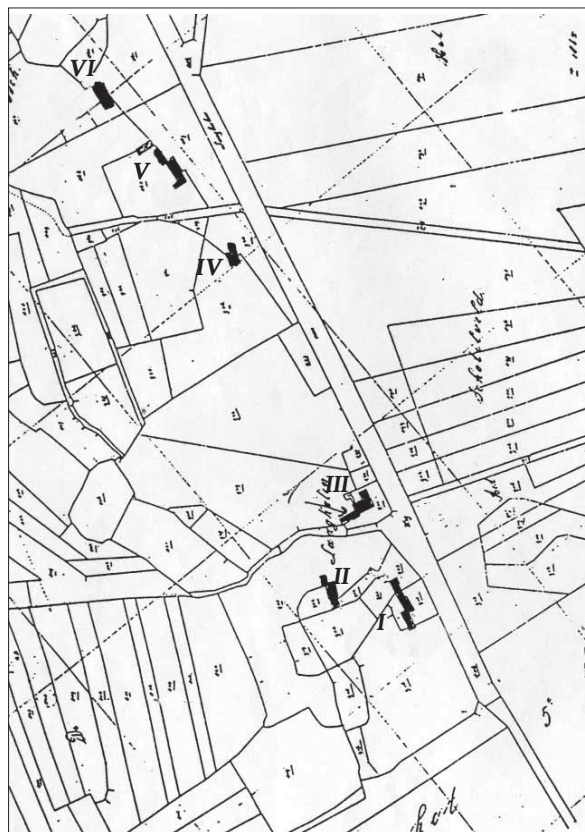
I: Boerderijen fam. Beugel/Posthoorn; (k: 108/915/1690; 2236); II: Boerderij fam. Vanderveen (k: 103/923/2238); III: Boerderij fam. Buiter (k: 105/930/2239); IV: Boerderij fam. Ebbinge (k: 64/937/2242); V: Boerderij fam. Braam (k: 47/866/2134); VI: Boerderij Wiggerink/Van Bergen (k: 44/863/2244). Bij A ligt 'de Holten Klinck'.

1832-1954 blijkt, dat er in deze tijd geen bouwkundige veranderingen hebben plaatsgevonden.

III. Boerderij fam. Buiter

In 1645 woonde hier Koop Huiringe. Als pachter heeft hij zich vernoemd naar het erf: 'Huiringe erve'. De boerderij was groot: '9 gebint en 25 voet wijd' (24 meter lang en 11,7 meter breed). Bij de boerderij stond nog een schuur, '4 gebint en 23 voet wijd' (9 meter lang en 6,7 meter breed), een bakschuur '2 gebint; 12 voet wijd' (3 meter lang en 3 meter breed) en een groot schapenhok, '5 gebint; 15 voet wijd' (12 meter lang en 4,4 meter breed).

In de 18de eeuw hebben verscheidene pachters op deze boerderij gewoond. In 1784 woonde hier Albert Willems. Hij ging in de zomer van 1790 failliet. Hij had een huurschuld bij de Landschap.¹⁷

De boerderij wordt in 1797 door de Landschap Drenthe voor 3.100 Carolus gulden verkocht aan Hendrik Jans 'Schuiring'.

Eind 18de eeuw heeft Hendrik Jans Schuiring twee landschapserven aangekocht. Hij legde daarmee de basis voor het grote bezit aan landerijen van de familie Vrijs in de 19de eeuw.

Hendrik Jans Schuiring

Hendrik Jans, 'jongeman uit Drijber', trouwde op 15-06-1783 met Geertjen Hendriks uit Halen. Begin 19de eeuw nam Hendrik Jans de familienaam Schuiring aan. Op 27-08-1786 werd uit dit huwelijk Aaltje geboren. Op 08-12-1788 werd Hendrik geboren. Hij was getrouwd met Aaltjen Lamberts en overleed op 31-01-1823.

Aaltjen Hendriks huwt op 10-12-1809 met Jacob Arends Vrijs (Zwiggelte), gedoopt op 16-02-1783; zoon van Arend Jacobs en Roelofjen Jansen, gedoopt op 16-02-1783. Aaltje Vrijs-Schuiring overleed op 21-12-1863. Uit het huwelijk Vrijs-Schuiring zijn drie kinderen geboren. De oudste zoon, Hendrik Jacobs, werd gedoopt op 4-3-1810.

De boerderij is omstreeks 1871 verbouwd. Omstreeks 1952 werd Jan Jans Buiter, gehuwd met Albertje Vrijs, eigenaar van de boerderij. In de tweede helft van de vorige eeuw heeft deze boerderij nog een bouwkundige verandering ondergaan.

IV. Keuterij fam. Ebbinge

Op de plaats van de huidige woning van de familie Ebbinge stond vroeger een keuterij. In 1645 was hier de woning van de 'scheper' van Laaghalen: 'schempershuis op palen'. Ook in de 18de eeuw woonde hier de schaapherder van Laaghalen.

In 1832 was Hendrik Alberts Schut de eigenaar van de keuterij. Deze zou tot 1927 in familiebezit blijven. In 1927 kocht Koop Posthoorn uit Laaghalen het pand.

In 1906 werd er bij de keuterij nog wat bijgebouwd. Omstreeks 1959 is de keuterij afgebroken en is er een huis gebouwd.

V. Boerderij familie Braam

Op dit perceel is vermoedelijk in de tweede helft van de 17de eeuw een boerderij gebouwd, die in de 18de eeuw vermoedelijk uit twee woongedeelten bestond.

In het midden van de 18de eeuw was Jan Everts op de ene helft landbouwer. In 1753 kocht Leffert Roelofs deze boerderij voor 1.300 Carolus guldens van Jacob Everts (Beilen) en Jan Everts (Klatering). Op het einde van de 18de eeuw wordt het gescheiden bedrijf weer één boerderij. In het begin van de 19de eeuw wordt het bewoond door de familie 'Smit'. In 1832 is Jans Albert Schuiring (Hijken) eigenaar van deze boerderij. Omstreeks 1839 verkocht hij de boerderij aan Roelof en Jan Smit.

In 1849 wordt de boerderij herbouwd. In 1905 verkocht de familie Smit de boerderij aan Harm Braam. Omstreeks 1927-1928 werd de boerderij herbouwd.

VI. Boerderij Wiggerink/Van Bergen

Hier lag in 1645 het Egginge erve, dat door een zekere Hendrik Egging werd bewoond. De boerderij was groot '11 gebint, 26 voet wijd' (30 meter lang en 12,2 meter breed). Bij de boerderij stond 'een schuur ende schaepschotien', groot: '6 gebint; 19 voet wijd' (15 meter lang en 5,6 meter breed). Op het boeren-erf stond ook nog 'een klein huissien', groot '4 gebint, 18 voet wijd' (9 meter lang en 5,3 meter breed) en een schaaphok op palen.

In de 18de eeuw wordt het kleine huisje voornamelijk bewoond door mensen die door de diakonie van de kerk financieel worden ondersteund.

In de boerderij woonden aanvankelijk boeren die met vier paarden naar de es gingen, maar onder pachter Roelof Smeenge werd het al minder. In 1794 ging hij met twee paarden naar de es.

In 1797 kocht Willem Egberts uit Spier de boerderij van de Landschap voor 2.220 Carolus guldens. Nadat hij met Jantje Roelofs Eleveld uit Lhee in het huwelijk was getreden, nam hij de familienaam 'Eleveld' aan.

In 1832 waren de broers Roelof en Jan Smit eigenaar van de boerderij. Omstreeks 1873 werd de boerderij gesloopt en herbouwd. In dat jaar werd Derk Wiggerink, gehuwd met Geesje Smit, eigenaar van de boerderij. Na het overlijden van Derk trouwde Geesje Smit met Jan Wiggerink. In 1945 werd de boerderij verbouwd.

In de tweede helft van de 20ste eeuw werd de boerderij aanvankelijk bewoond door de familie Wiggerink; later door de familie Van Bergen.

▼ Boerderij familie Braam

Waarde boerderijen 1645-1795

In 1645 bedroeg de getaxeerde waarde van de boerderijen van Albert Koops en Rutger Reinders samen 4.054 Carolus guldens. De waarde van de boerderij van Geert Kuipers bedroeg 5.333 Carolus guldens; het 'Huiringe erve' 5.937 Carolus guldens en het 'Egginge erve' 5.222 Carolus guldens. In 1797 werden deze vier erven verkocht voor respectievelijk 3.900, 2.500, 3.100 en 2.200 Carolus guldens. De waardevermindering van de drie laatste erven zal te maken hebben gehad met de problemen die de meiers op het einde van de 18de eeuw ondervonden. Twee van hen waren failliet gegaan en een derde zag zijn boerderij van een 'vierpaardsbedrijf' overgaan in 'een tweepaardsbedrijf'.

Gebinten 1645-2010

Met de huidige bewoners van de boerderijen is contact geweest over het huidige aantal gebinten. De boerderij van **Posthoorn** heeft anno 2010 6 gebinten. In 1645 waren het er 8.

De boerderij van de familie **Vanderveen** telt 9 gebinten, maar in de huidige voorgevel zit geen gebint meer. Dit heeft er in 1645 wel ingezeten, zodat het mogelijk is dat de huidige gebinten al van voor 1645 zijn.

De boerderij van de familie **Buiter** telde zonder schuur 9 gebinten en met schuur 13 gebinten. Deze boerderij is in ieder geval twee keer verbouwd: in 1871 en in de vorige eeuw is een deel van de schuur afgebroken. Bij de laatste verbouwing zijn van 9 gebinten er vijf verwijderd.

Van de boerderij van de familie **Braam** zijn geen gegevens van 1645 bekend. Omstreeks 1927-1928 is het voorhuis van deze boerderij verbouwd.

De boerderij van de familie **Wiggerink/Van Bergen** is omstreeks 1873 gesloopt en herbouwd.

Met uitzondering van de boerderij van de familie Vanderveen hebben de overige boerderijen zoveel veranderingen ondergaan, dat er geen verband meer is te leggen met de voorlopers van deze boerderijen in de 17de eeuw met uitzondering van de boerderij van de familie Buiter. Hiervan is bekend, dat van de 9 gebinten er vijf zijn verwijderd.

Noten

- 1 D.P. Blok, *Vroege Middeleeuwen, tot ca. 1150*, in: *Geschiedenis van Drenthe*, Heringa dr. J. Assen 1985, pp. 141-148, 150-151, p. 155, p. 160, p. 169.
- 2 *Ibidem* p. 171.
- 3 H.M.J. Tromp, *Drenthe, Coevorden en de bisschop, 1150-1395*, in: *Geschiedenis*, p. 180.
- 4 *Late Middeleeuwen 1395-1522*, C.A. van Kalveen, in: *Geschiedenis*, pp. 226-227.
- 5 J.E. Ennik, 'De landschapserven in Drenthe in kaart gebracht', in: *Nieuwe Drentse Volksalmanak* (NDVA) 1978, p. 26-35.
- 6 W. Brinkman, *Veldnamen bij Hoog- en Laaghalen, (deel 2)* in: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen* (THVGB), jrg. 16, nr. 3, pp. 7-13.
- 7 W.U. Huguenin (Breda 1790 -Batavia 1875) was als luitenant-ingenieur militair cartograaf. Hij vervaardigde tussen 1820 en 1824 samen met de militaire ingenieurs Van Oosterhoudt, Van der Kemp en Jooss topografische kaarten van de provincies Friesland, Groningen en Drenthe en van een gedeelte van Overijssel. De kaarten zijn gebaseerd op eigen opmetingen en op gegevens uit onder andere de Franse kaarten van Drenthe.
- 8 A. Bicker Caarten, 'Drie geslachten Van Bolhuis op reis door Drenthe in de jaren 1680-1740', in: NDVA 1974, pp. 51-64.
- 9 M.F. Niezing, 'Huis de Holten Klincke'. in: *Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg. 1, nr. 1, pp. 13-14.
- 10 H. Gras, *Geschiedenis Assen*, Assen 2000, p. 32.
- 11 Voor meer informatie hierover: H.M.J. Tromp, 'Drenthe, Coevorden en de bisschop, 1150-1395', in: *Geschiedenis*, pp. 174-184.
- 12 H.T. Waterbolk, 'Archeologie, Borgen en havezaten', in: *Geschiedenis*, p. 8.
- 13 *Mondelinge mededeling van de familie Posthoorn te Laaghalen*.
- 14 *Drents Archief, Oude Staten Archieven, Grondbelastingkohieren*.
- 15 *Het Drentse boerenhuis en zijn ontwikkeling* door S. J. van der Molen, Arnhem 1940, p. 18. Zie NDVA 1938, p. 18.
- 16 G.J. Dijkstra, 't Aol Hoes te Laaghalen', in: THVGB, jr. 15, nr. 3, pp. 1-6.
- 17 *Drents Archief, Etstoel 14*, 66061, 9-7-1790.

Onderwijs in de jaren zeventig: 1978

In 1970 waren er vijf scholen voor voortgezet onderwijs in Beilen, twee MAVO's, een 'ambachtsschool', een 'landbouwschool' en een 'huishoudschool'. Deze keer aandacht voor de Kon. Julianaschool voor Chr. MAVO aan de Witte Valkenstraat te Beilen. In 1970 bedroeg het aantal leerlingen 149 en in 1980 196.

De jaren zeventig

De jaren zeventig kunnen worden getypeerd als een periode van consolidatie van de naoorlogse welvaart. Luxegoederen als de auto, de televisie en vakanties in het buitenland, zijn voor veel mensen bereikbaar geworden.

Als trend manifesteert zich een zekere huiselijkheid. Huiskamers worden opgetuigd met gehaakte versieringen (macramé), visnetten, zitzakken en rieten matten. Na de minirok komt de maxirok in zwang. Bruin, paars en oranje zijn modekleuren.

In 1970 was J.A.J. Werner directeur van deze MAVO. Hij gaf les in Nederlands. Adjunct-directeur was G. Petersen (Engels). Docenten waren: J. Bos (tekenen en handvaardigheid); ds. J.W. Broersma (godsdiens); B. Broos (brugklascoördinator, Duits); W. van Bruggen (wiskunde); C. Dijkman (Frans); W. de Jonge (lichamelijke opvoeding); T.L. Kroes (Nederlands, geschiedenis, godsdiens); A. Leutscher-ten Heuvel (handvaardigheid); G. Timmerman (aardrijkskunde en handelskennis) en W. Westra (geschiedenis, natuurkunde en muziek).

◀ *Het schoolgebouw van de Koningin Julianaschool voor Chr. MAVO aan de Witte Valkenstraat*

► *Personeel van de Koningin Julianaschool voor Chr. MAVO in juni 1978 bij het afscheid van directeur J.A.J. Werner. Staand, vanaf links: T. Brussee, Jan Kuperus, Janny Kobes-Ekkelkamp, Cees Dijkman, Anneke Leutscher-ten Heuvel, J.A.J. Werner (directeur) en zijn vrouw, T. de Boer-Sloot, Gezinus Timmerman en Elly Bakker-Lanjouw. Zittend, vanaf links: Ted Kroes, Bert Mijer, Wytze Westra, ds. Abe Westra, Wim de Jonge, Kasper Wubbema en Bouke Broos.*

▲ *De MAVO-examenklas van het schooljaar 1977-1978. Geheel links staat docent T.L. Kroes met een voor die tijd modern roodgeblokt overhemd, spencer en broek met wijduitlopende pijpen. Jongens en meisjes dragen 'jeans' (spijkerbroeken). Op de foto staan afgebeeld: vanaf links, achterste rij: T.L. Kroes, Jan Winters, Geert Mulder, René Strijker, Wim Visser, Gerrit Staal, Chris Pit, Jan Eissen, Wilma Moes, Robert Bouwman, Albert Flokstra en Albert Gerding. Middelste rij, vanaf links: Pedro Gils, Peter Hunse, Rudy Klaassen, Gonnie Oosterhof, Albertje Hepping, Albertje Oosting, Ciska Kuperus, Wilma Sinkgraven en staand Geke Stadman. Voorste rij, vanaf links: Nelleke Jepma, Ina Pronk, Ans Nederhoed, Hilda Lomulder, Judith Martens, Femmie Loopers, Tineke Ploeg, Derk Strijker en Geralda Snoeijer.*

DOOR ROEL REIJNTJES
1923-2003

Meneer Romeijn

Nèt veur de Mulling, bij het spoor, waar in de dattiger jaoren de roggeakkers stunnen te golven in een rythmisch hen en weer dèn- en waar de Beilerstroom as een speulse buitel deur de velden kronkelde, daar lig het sanatorium Beileroord.

Het is een groot ziekenhoes, een inrichting. 't Is veur lu, die zuk niet staonde kunt hollen in de saomenleving.

An de oostraand van het dörp ku'j de contouren van de grote gebouwen het dudeliëkst zien.

En in dizze inrichting, is ok menéér Romeyn belaaand. Hie is kommen en niet as zo mennig weer vót gaon um het gewone leven nog ies te perberen. Hie héurt er bij.

Beileroord, met zien unieke gezinsverpleging, inspireerd op de methode van Gheel in België. En hie wordt bejaord en heel het dörp hef kunde an

hum. Want hie is waarachtig 'Heer' bleven. En lu van zien klasse zint betuun [schaars] bij oes in Drenthe. Veural bij 'de gróten' löppe de deure plat. Hie lat niet òf, al maakt zie hun mangs ok dudeliëk datte niet welkom is.

Volbloed Nederlander isse, maor hef vrogger in Nederlands-Indië toehollen en daar een hoge betrekking had. Het geheim van zien leven kent gieniene, dat weet allennig de dokters en de psychiaters. En dat wet zien vrouw, die argenswaar aanders woont en die gieniene ooit zien hef.

En hoewel zien geld betuun moet wezen, zo wette toch ait an chique kleeraozie te kommen. Het is gien figuur um te negéren, um an veurbij te gaon. En elk, die wat wil wezen of meent te wezen, hie komp met meneer Romeyn in anraking. De neie notaobelen zint nog niet ankommen, of meneer

◀ Het
roggeveld
bij Beiler-
oord

Romeyn deponeert al zien visitekaartien in de brievebus - en brengt vervolgens een kôt kennis-maokingsbezuuk. Zie hebt er mangs genug van, paartie veuranstaonden, en mennig man zeg tegen zien vrouw: “dat het nou aflopen mot wezen met dat gesotemieter!” Maor meneer Romeyn hef machtige bescharmers, benaom Domnee De Ridder holt hum de haand boven ’t heufd.

Meneer Romeyn spreidt zien connecties tot in de wiede umtrek. Hie löp er hen, fietsen kanne niet, een auto heffe niet, maor kuiern kanne des te beter.

Zo kregge voet an de grond in de society. In wezen een verbéten gevecht. Van zien kaant as wapen: ‘een bret veur de kop’. Helpen en bosschuppen doen, die de grote lu zölf niet doen wilt. Al isse dan van de inrichting àrgenswoor in de kòst, hie holt zien kleine zitslaopkamer goed in ödder. Hie hef der een groot buro in. En um hum hen de dinger oet beter dagen. Jaoren en jaoren giet dat nou al zo deur en hie wordt aold: meneer Romeyn.

Kös was der nog malheur. Doe mugge hen familie, vittien dagen, maor doe isse maor eempies vot west. Want hie is onderwegens op een station oet de trein stapt en hef zuk een dik diner besteld. Maor doede mus betalen, jao doe harre niks in de knip. Gien stuver op zien geweten.

En de reize van meneer Romeyn was meteen an ’t einde. Maor, der is gieniene die der over proot.

En zo asse nou al jaoren gewoon is, zo maakte elke mörgen, tegen elf uur, zien kuierpadtien over het grote veld op het hotel an, dat midden in het dörp stiet en waarre van de hotelier elke warkdag een gratis koppien koffie krig anbeun. Waarre proot met de aander gaste in de jachtweide. Gaste, die meent dat zie met de börgemister of een aander dörps-grote proot. Of eigenlieks, hie próót niet, hie converseert. Verduld as zie niet dachten dat hie de baron van het dörp was. En in de Olde Laantschap zint de baronnen betuun.

Maor op een dag, dan giet ineens het neigien rond. Hie hef ’t er toe daon: Meneer Romeyn. Zie hebt hum vunden an ’t padtien langs de zommerse rogge. Gesoigneerd gekleed, klaor um een visite te maken.

Maor doe is hum bij dat roggeveld de Meier met de zeinde in de muut kommen ... en de wuivende aoren hebt hum een leste zaacht koraol toezungen. Zien lichem is bracht naar het sanatorium, waarre zo’n hékel an har en datte negéérde. En daar weurre opbaard. Een muue zwarver, thoeskomen van zien visites. Die nou gien bretties met ‘belèt’ meer zal tegenkommen.

En der was gien geld veur een dèftige begrafenis. Maor doe hebt zie, de gróten, op Drentse wieze hum hènbracht naor de groeve. Zie koften een mooie kraans en een stee op de aolde Hof. Daar waar de lu met geld ligt. Zie hebt hum de éér an daon um te vòlgen en een advertentie in de kraant zet: Heden overleed onze dierbare vriend, de heer Romeyn. Zie hebt hum niet vallen laoten en het treurspel tot het einde speuld en volbracht.

Jan Romeijn (1882-1966)

Op 11 oktober 1966 meldde Hindrik Jan Bontsema, boekhouder bij Beileroord, op het gemeentehuis te Beilen, dat een dag eerder om 19.45 uur Jan Romeijn, oud 84 jaar, was overleden.

Jan Romeijn was op 5 juli 1882 geboren te Amsterdam. Zijn ouders waren Hendrik Romeijn en Johanna Elizabeth Wilhelmina Groenevelt. Hij was met Charlotte Albertina Geertruida Wentzel (geboren te Amersfoort) gehuwd geweest. In 1957 was hun huwelijk ontbonden.

Hij was in Indië planter (rubber) geweest en was in de jaren twintig van de vorige eeuw naar Nederland teruggekomen, waar hij zich met zijn vrouw in Venraai vestigde. Op 29 oktober 1930 was hij in Beileroord opgenomen, waar hij tot 1 mei 1941 verbleef. Vanaf deze datum ging hij in Beilen ‘in de kost’. Zo verbleef hij vanaf 1943 als ‘huisgenoot’ bij de familie Speelman in Lieving. Hij was in Beilen met zijn ‘draaiende wandelstok’ een graag geziene persoonlijkheid. Hij trok veel op met G.A. de Ridder, voorganger bij de Ned. Protestantenvbond, met wie hij actief was voor ‘t Nut in ‘t Algemeen.

Romeijn dronk dagelijks een kopje koffie bij Hotel Prakken. Daar ontstond een warme vriendschap met de familie Prakken.

Op 13 oktober 1966 werd hij op de begraafplaats aan de Asserstraat in graf 624 ter aarde besteld.

De klassen 5, 6 en 7 van de O.L.

Deze foto is in 1952 tijdens een schoolreis van de de klassen 5, 6 en 7 van de O.B.S. in de Schoolstraat naar Hellendoorn gemaakt.

Wie kent de jongens en meisjes op deze foto?
Reacties naar: Minno Nicolai, tel. 06-25555188 of
G.J. Dijkstra, tel. 0593-541848.

Vanaf links, eerste rij: Juffrouw Brouwer, meester Otto Brunsting, onbekend (lid van de oudercommissie), dhr. Dekker (lid van oudercommissie), meester Boon, dhr. Martens (lid van de oudercommissie), onbekend (lid van de oudercommissie), mevr. Dekker (lid van de oudercommissie).

DOOR
MINNO NICOLAI

de O.L.S. in Beilen in 1952

DOOR
GERBEN DIJKSTRA

De Beiler vondst

‘In de jaren twintig van de vorige eeuw werd het aloude landschap van Drenthe aangepakt. De heide werd in ontginning gebracht, bossen werden aangeplant, nieuwe wegen werden aangelegd en kanalen werden geprojecteerd en gegraven.’

Met deze zinnen begon H.A. Poelman († 1933) zijn artikel in de *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* over de zogenaamde Beiler vondst. In de jaren twintig van de vorige eeuw werd veel grond in cultuur gebracht, kanalen gegraven en werden wegen aangelegd. Er waren dan ook veel ‘archeologische vondsten’, zoals in Beilen, waardoor er veel publicaties verschenen over de oudste geschiedenis van Drenthe, waarbij men soms historische gegevens met archeologische gegevens in verband wilde brengen, zoals u in deze bijdrage kunt lezen. De vondst werd gedaan in 1925.

De ‘Beiler vondst’

De plaats van de ‘Beiler vondst’ was de plek, waar het te graven Linthorst Homankanaal de Beilerstroom kruiste.

Nadat de kanaalgravers burgemeester J.C. Manssen hadden ingelicht over de door hen gevonden wapens en voorwerpen, lichtte Manssen meteen de directie van het Museum van Oudheden en Geschiedkundige voorwerpen in Drenthe te Assen in. Nog dezelfde dag vertrokken uit Assen archeoloog A.E. van Giffen en enkele medewerkers van het Drents museum om ter plaatse de situatie te bekijken en te onderzoeken. Enkele dagen later kwam ook dr. H.A. Poelman, voorzitter van de redactie van de *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* (NDVA), uit Assen naar Beilen. Hij zou als belangstellende voor de NDVA van 1926 een bijdrage over de vondst schrijven.

▼ *Overblijfselen van de oude brug over de Beilerstroom*

► De vindplaats, de omgeving en de resten van de oude brug werden door de zorg van Van Giffen in kaart gebracht en op foto's vastgelegd. Op de linker detailkaart van het uitgegraven gedeelte ziet men midden in de Beilerstroom een kruisje getekend. Hier waren de ijzeren voorwerpen en de scherven van aardewerk gevonden. Op het kaartje rechtsboven is de loop van de Beilerstroom ten zuiden van Beilen afgebeeld. Op het kaartje rechtsonder is de vindplaats nauwkeurig aangegeven door een gestreept balkje in het geprojecteerde kanaal.

Ter plaatse liet Van Giffen Poelman en enkele andere belangstellenden een aantal palen en paalresten zien. Het waren overblijfselen van een oude brug over de Beilerstroom.

De plaats waar de brug van oudsher was, lag te midden van de maden (beekbezinkingen) op een plek waar de essen aan weerszijden van de Beilerstroom wigvormig diep in de madegronden doordringen, zodat deze hoge gronden als het ware twee bruggenhoofden vormen, die van nature uitlokken tot het maken van een brug over het stroomdal van de Beilerstroom.

Over de ouderdom en de functie van deze brug werd door Poelman in zijn bijdrage geen nadere mededelingen gedaan.

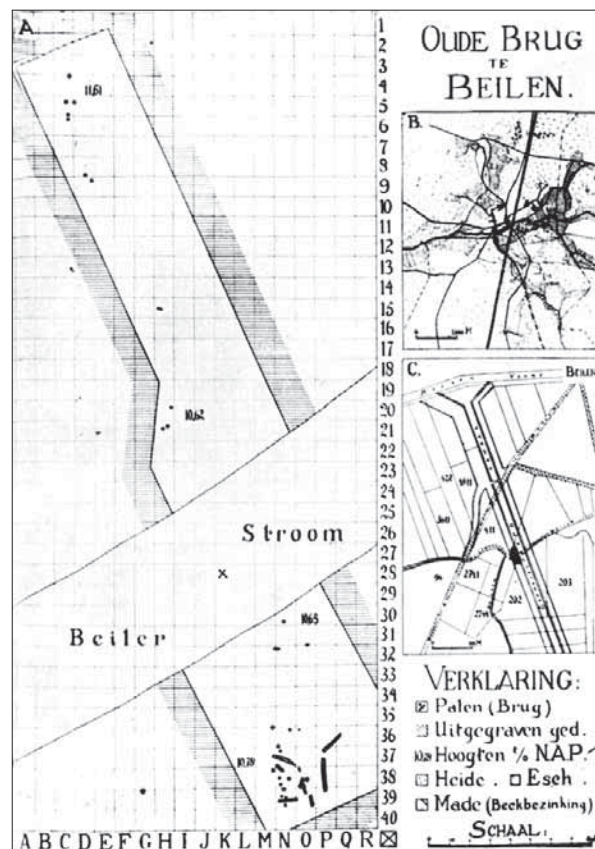
Brug

De houten brug vormde een verbinding tussen de weilanden ten noorden van de Beilerstroom (perceel 323; ingang Torenlaan) en die ten zuiden van de Beilerstroom en ten oosten van De Leek (de percelen 201 en 202). Gelet op de situatie in 1832 lijkt het zeer onwaarschijnlijk, dat op deze plaats een doorgaande weg liep. De brug diende alleen enkele landbouwers, die via deze brug bij hun weilanden ten oosten van De Leek kwamen.

Enkele tientallen meters naar het westen lag de weg Beilen-Spier. Op de kadastrale kaart van 1832 is een brug zichtbaar.

Aangezien het de onderzoekers vrij snel duidelijk zal zijn geweest, dat het hier niet om een brug in een 'oude' weg ging, zullen zij zich meer hebben gericht op de andere archeologische vondsten.

Onderzoek van H.J. Vos in het gemeente-archief doet vermoeden, dat het bij de gevonden brugresten om de zogenaamde 'Nijsmit-brug' ging. Hij zal hier in een komend tijdschrift op terugkomen. In deze bijdrage verder aandacht voor de vondstbeschrijvingen van Poelman.

▼ Het Linthorst Homankanaal. Deze foto is genomen vanaf De Omloop. De bomen, op de foto rechts, staan langs de weg van Beilen naar Spier. Even ten zuiden van de brug kruiste het kanaal de Beilerstroom.

◀ Een blik in de opgraving in het stroomdal

Werklieden

Voor de komst van Van Giffen hadden de werklieden een aantal ijzeren voorwerpen (zwaard, dolk, bijl, spoor, mesjes, lansspitsen, enz.) en een aantal aardewerkscherven gevonden. Dit alles hadden zij naar de woning van Manssen gebracht, die ook voorzitter van de Kanaalmaatschappij was. In de woning van de burgemeester hebben Poelman c.s. de collectie, waarvan in de eerste plaats de belangrijkheid van de wapenvondst in het oog sprong, bezichtigd.²

Het aardewerk

Een aantal scherven van het aardewerk konden weer worden aaneengepast, waardoor de voorwerpen of de fragmenten, zoals op onderstaande afbeelding te zien is, werden gereproduceerd. De aardewerkscherven van de potjes 1 en 2 waren niet te dateren. Het derde aardewerken voorwerp (3) is een voetstuk, dat wat het model betreft aan het werk van Jan Emens deed denken. In het laatst van de 16de

eeuw produceerde hij dergelijke modellen. Het voetstuk zal van ongeveer 1585 zijn. Het vierde voorwerp (4) is een hals van de zogenaamde Keulse wapenkan van Jan Baldena Menicken, die omstreeks 1600 werkte. De kan is van 1598.³

Wapenvondst

Veel belangrijker is de wapenvondst (zie afbeelding op p. 21 rechtsboven). In de eerste plaats trekt de aandacht het lange zwaard met het slanke lemmet, de grote ronde plaat tot bekroning van het handvat en de scheiding van lemmet en handvat, gevormd door een ronde komvormige stootplaat, waaraan twee forse uitsteeksels zitten. Ernaast is afgebeeld een zeer fraai bewerkte dolk. Het lemmet is driekantig en eindigt naar de greep in een fraaie koperen versiering, gevormd door een drietal jockeypetvormige uitsteeksels. Het handvat is van koper, doch heeft nogal geleden. Een dergelijke versiering als bij de dolk bekroont ook het heft van een der mesjes. Verder laat de afbeelding zien: een bijl met ingeslagen merk, een spoor, resten van een sikkelvormig wapen, een kruithorentje, een napje, een lanspunt met haak, overblijfselen van enige lanspunten en van mesjes.

Van Giffen en Poelman hebben aan de hand van het werk *Die Kriegswaffen* uit 1893 van August Demmin, de gevonden wapens gedateerd. Zij denken dat de dolk en het zwaard omstreeks het einde van de 15de eeuw zijn gemaakt.

Tragedie

In zijn bijdrage voor de *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* vroeg Poelman zich af, welke tragedie zich op de smalle brug over de Beilerstroom heeft afgespeeld?

► De wapenvondst

Door de wapenvondst moest Poelman terugdenken aan een gebeurtenis die in 1512 in de omgeving van Beilen heeft plaatsgevonden. Deze gebeurtenis is door Sicke Benningha vastgelegd in zijn *Chronickel der Vriescher landen en der stad Groningen*.

In Drenthe leefde in het begin van de 16de eeuw Roelof van Munster, zoon van de jonker van Ruinen. Deze Roelof van Munster koos Abbe Heemster als zijn vrouw. Zij kwam uit Den Ham in het kerspel Loppersum en was een dochter van een zekere Bijmen.

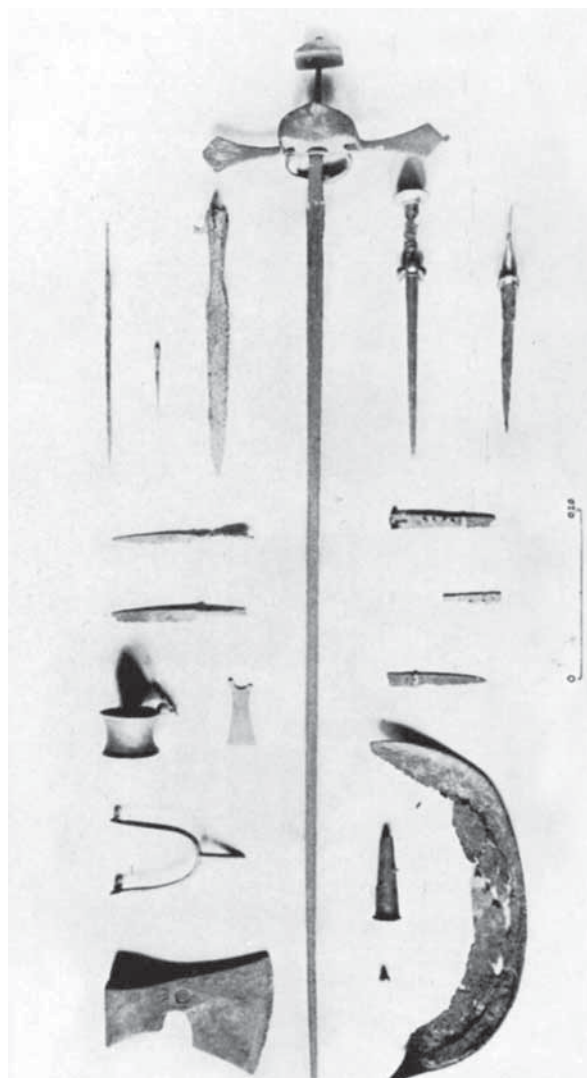
In deze tijd was er in de stad Groningen een man, genaamd Hein Voele. Met zijn bende trok hij plunderend in de Groninger Ommelanden rond en kwam hij omstreeks 1511-1512 met een troep geboefte naar Den Ham en ontnam Bijmen alles wat hij stelen kon, zoals paarden, klederen en een juwelenkistje met zilver en goud. Zij brachten alles naar Groningen, waar de buit werd verdeeld.

In 1512 trok Hein Voele eens naar Deventer en toen hij voornemens was om vanuit deze stad naar Groningen terug te keren, vernam Roelof van Munster dit. Van Munster wist zich de hulp te verzekeren van een hoofdman, een zekere Johan Oovinck. Met hun dienaren volgden zij Hein Voele door Beilen en sloegen hem op 'de vrije heerbaan'⁴ dood. Dit gebeurde omstreeks 1512.

Poelman eindigt zijn bijdrage met 'Indien de bedding van de Beilerstroom in 1926 had kunnen spreken, indien de gevonden wapenen spraak hadden gekregen, zouden zij iets hebben verteld van de felle strijd tussen de Groninger rover en de Heer van Ruinen of zouden zij een andere tragedie ont-hullen, die zich op de eenzame heirweg⁵ heeft afgespeeld?'

Oproep

In het tijdschrift van april 2009 plaatsten wij een oproep van provinciaal archeoloog Wijnand van der Sanden over een gevonden schedel bij graafwerkzaamheden in de Beilerstroom. Overleg met hem leerde, dat deze schedel niet het hoofd kan zijn van Hein Voele. De schedel is ouder. Hierover zal te zijner tijd worden gepubliceerd. Van der Sanden weet nog steeds niet, waar deze schedel in de jaren dertig is gevonden. Wie kan informatie geven?

Noten

- 1 Dit artikel is een bewerking van H.A. Poelman, *De Beiler vondst*, in: *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 1926, pp. 46-49.
- 2 Burgemeester Manssen heeft de gehele vondst welwillend ter beschikking gesteld van het Museum van Oudheden en Geschiedkundige voorwerpen in Drenthe te Assen, waar de collectie is tentoongesteld.
- 3 De beide onderzoekers hebben het aardewerk vergeleken met een publicatie van Otto von Falcke, *Rheinisches Steinzeug*.
- 4 Grote weg; hoofdverbindingsweg tussen de ene en de andere streek.
- 5 Heirweg vergelijkbaar met heerban. Heir staat ook voor leger; de weg waarover de legers trokken.

DOOR
ALBERT LANTING

De Hooghalense ziekte

Bij de opening van de activiteiten rond de viering van het 800-jarig bestaan van Haelen (Hooghalen) vertelde burgemeester Jan Broertjes dat hij voor het eerst van Hooghalen gehoord had door de benaming Hooghalense ziekte.

Sommigen zullen wellicht denken: “Wat is dat nu weer. Naast MKZ en Q-koorts weer zo’n enge ziekte. Dat is niet het geval. Burgemeester Broertjes heeft bij zijn landbouwopleiding bij het vak bemestingsleer goed opgelet. Er is inderdaad een ziekte naar ons dorp genoemd en deze staat ook zo in de vakliteratuur beschreven

Het is een plantenziekte en zoals wij dat in ons vakjargon noemen een gebreksziekte. Er zijn maar weinig dorpen waarnaar een ziekte is vernoemd. Ik zal proberen uit te leggen wat Hooghalense ziekte is en wie deze zo heeft genoemd.

Sinds de mens in zijn bestaanswijze van jager/verzamelaar in landbouwer veranderde en voor een vaste woon- en verblijfplaats koos, ging hij zich vooral in vruchtbare streken vestigen: vruchtbare delta’s, riviermondingen, klei- en lössgebieden. Mozes leidde het Joodse volk naar het beloofde land, de vruchtbare Jordaanvallei, en de Egyptenaren hadden hun Nijldelta. Door regen werden hoger gelegen berggebieden en hoger gelegen zandgebieden uitgeloofd en de vruchtbare deeltjes naar dalen en lager gelegen gebieden gespoeld. De omvangrijke zandgebieden in Noord-Europa waren daarom van nature heel arm (voedselschaars) met weinig landbouw. Door bemesting van kleine gebiedjes met veel organisch materiaal (onder andere mest van dier en mens) werden essen gevormd, die geschikt werden gemaakt voor het telen van gewassen.

In de 18de eeuw werd door de wetenschap ontdekt

welke voedingsstoffen voor de plantengroei noodzakelijk waren en was men in staat kunstmest te produceren. Toen kwam de ontwikkeling van de zandgronden als landbouwgebied op gang en werden er grote gebieden ontgonnen. De hoofdbestanddelen waarvan een plant groeit zijn stikstof (N), kali (K) en fosfor (P). Op uw zakje kunstmest voor het gazon staat het in het Latijn ‘N.P.K. mengmest’.

Kalk (Ca) is daarna het meest nodig. Het lukte aanvankelijk aardig op de Drentse zandgronden gewassen te telen, maar na een aantal jaren deden zich op die ontginningsgronden problemen voor: lichtgekleurde plekken in de gewassen en slechte oogsten. Uit proeven bleek dat planten naast een aantal hoofdelementen (N.P.K.- en Ca-voedingsstoffen) ook nog spore-elementen (voedingsstoffen waar maar een spoortje van nodig is) nodig hebben om zich volledig te kunnen ontwikkelen. Met proeven kwam men hier achter. In de volksmond noemde men deze gebreksziekten die vooral op ontginningen voorkwamen ‘ontginningsziekten’.

Hooghalense ziekte

Aan het eind van de 19de eeuw bestond een groot deel van Drenthe uit heidevelden. Met de zojuist uitgevonden kunstmest ontgonnen boeren rond 1900 grote oppervlakten van deze ‘woeste gronden’. Maar hun landbouwkundige kennis stond nog op een laag pitje. Op de schrale Drentse zandgronden hadden ze veel te maken met de zogenoemde gebreksziekten,

zoals de ontginningsziekte die in de jonge ontginningen al gauw de kop opstak. In 1924 ontdekte men in het Zeijerveld dat een gebrek aan koper (Cu) één van de oorzaken was. Het werd kopergebrek of ontginningsziekte genoemd.

In 1935 ontdekte landbouwconsulent Jacob Elema op de ontginningen in Oosthalen dat hetzelfde voor het element Magnesium (Mg) gold. Hij noemde de ziekte 'magnesiumgebrek' oftewel 'Hooghalense ziekte'. Hij ontdekte dat kunstmest enorm veel nieuwe mogelijkheden bood voor de landbouw en leerde de boeren de Hooghalense ziekte te bestrijden door de grond te bemesten met chilisalpeteer, 'chili' in de volksmond. Gestimuleerd door Elema gingen de Drentse boeren deze kunstmeststof op grote schaal gebruiken. Hierdoor verdween niet alleen de Hooghalense ziekte, door mangaangebrek trad na verloop van tijd ook weer een nieuwe ziekte op: de 'Veenkoloniale haverziekte'.

Het kostte latere landbouwvoorlichters veel moeite de boeren te overtuigen dat ze beter een andere kunstmeststof (zwavelzure ammoniak) konden gebruiken, omdat Elema hun dat destijds had afgeraden. Het verhaal gaat dat Elema op zijn oude dag nog meemoest naar de boeren om hen ervan te overtuigen dat de voorlichters het wel degelijk bij het rechte eind hadden.

Jacob Elema

Jacob Elema was een Groninger boerenzoon uit Toornwerd bij Middelstum die na een landbouwstudie in 1895 tot landbouwconsulent in Drenthe werd benoemd. Hij is dat tot 1937 gebleven en is waarschijnlijk de belangrijkste ontwikkelaar van de Drentse landbouw geweest en heeft een grote invloed op de

emancipatie van de kleine boeren gehad.

Hij dankt zijn bekendheid vooral aan de lezingen die hij in vrijwel elk Drents dorp heeft gegeven: 744 in totaal. Jacob Elema, in 1872 in Toornwerd geboren, groeide in een boerengezin op. Hij kreeg op 23-jarige leeftijd een aanstelling als Rijkslandbouwconsulent in de provincie Drenthe. Vanuit zijn woonplaats Hogeveen, en later vanuit Assen, fietste hij de gehele provincie door om de kleine Drentse boer te adviseren bij ontginningen, bemesting en bestrijding van ziekten. Daarbij publiceerde hij veel in vak- en dagbladen. Hij schreef talloze bijdragen in de *Drentse en Asser Courant* over landbouwkundige onderwerpen, om zo de boeren vertrouwd te maken met de vele nieuwigheden die op hen afkwamen. Ook verzorgde hij 'landbouwwinteravondcursussen'. Tal van jonge schoolhoofden en onderwijzers aan lagere scholen op het platteland behaalden zo de akte Landbouwkunde LO, waarna ze zelfstandig cursussen voor jonge boeren in hun dorp opzetten.

In 1918 volgde de benoeming van Elema tot buitengewoon hoogleraar grondverbetering aan de toenmalige Landbouwhogeschool te Wageningen, naast zijn werk in Drenthe. In de bodemkunde was hij een pionier en een specialist tegelijk.

Hij heeft veel gepubliceerd, voordrachten gehouden, proefboerderijen gesticht, proefvelden aangelegd en landbouwwinterscholen opgericht. Hij was bijzonder hoogleraar in Wageningen en is voor zijn verdiensten tot 'officier in de orde van Oranje Nassau' benoemd. Veel straten/scholen e.d. zijn naar hem vernoemd en er staat een standbeeld van hem bij de proefboerderij in Marwijksoord bij Rolde. Hooghalen werd dankzij de naamgeving 'Hooghalense ziekte' op een bijzondere wijze door hem vernoemd.

► *Met gestrekte armen laat Jacob Elema zien, dat het graan aan zijn linkerkant tegen de Hooghalense ziekte is behandeld, waardoor het hoger staat.*

DOOR
ALBERT LANTING EN HENK VOS

De bevrijding van de gemeente Beilen in april 1945

Op 11 en 12 april 1945 is de gemeente Beilen van de Duitse bezetting bevrijd. De Canadese 2de Infanterie Divisie, bestaande uit twee Canadese infanteriebrigades, één Canadese en één Poolse tankbrigade hebben daarvoor zorg gedragen. Deze Divisie is vanuit Balkbrug via Hogeveen, Beilen en Assen naar Groningen getrokken. Deze opmars verliep echter moeizaam, doordat de Duitsers in Beilen en omstreken veel weerstand boden. Daardoor zijn er bij de bevrijding van Drenthe hier de meeste slachtoffers gevallen.

Operatie Amherst

De bevrijding werd in de nacht van 7 op 8 april voorafgegaan door de operatie Amherst, waarbij 676 voornamelijk Franse parachutisten werden gedropt. In de gemeente Beilen kwamen ze neer in Spier, Eursing, Brunsting, Hijken (Vorrelveen), Klatering, Hooghalen en aan het Oranjekanaal. Zij hadden de

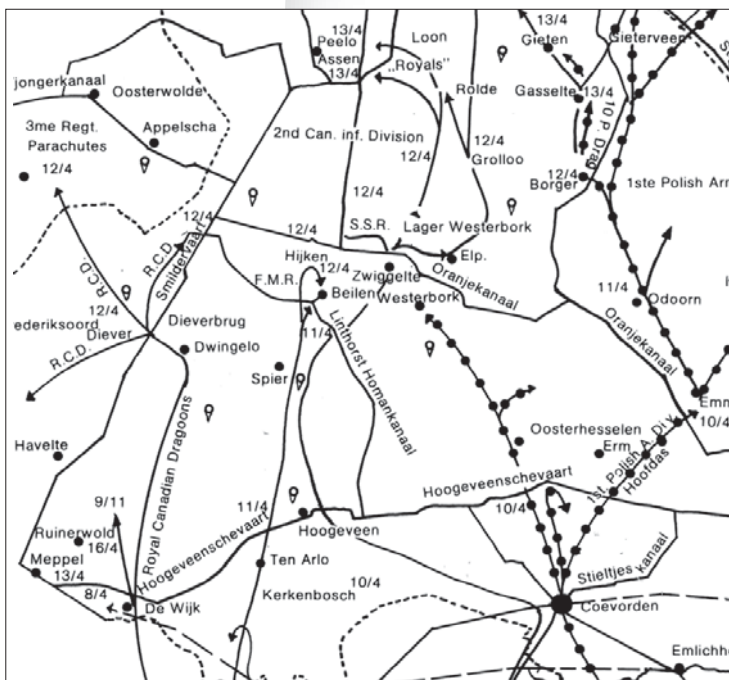
opdracht te verhinderen dat bruggen door de Duitsers werden opgeblazen, zoveel mogelijk verwarring te stichten onder de Duitsers en contacten te leggen met verzet en bevolking.

Spier

Op 11 april 1945 besloot luitenant-kolonel Jacques de Bollandière met 40 parachutisten de Duitsers bij Spier aan te vallen. Er ontstond een fel gevecht, waarbij de Duitsers ondersteuning kregen van 200 soldaten uit Assen. Op het moment dat de Fransen dreigden verslagen te worden, werden ze gered door een Canadese verkenningsseenheid. Tijdens het gevecht bij Spier sneuvelden twee parachutisten en een groot aantal Duitse militairen.

Wijster

Toen de Duitsers uit Spier waren verdreven, konden de Canadezen 's middags Wijster, Tiendeveen, Drijber, Terhorst, Holthe, Lieving en Makkum bevrijden en werd begonnen met de beschietingen van

► *De oprukkende geallieerde legers in Midden-Drenthe, uit: G.J. Dijkstra e.a., Gemeente Beilen 1940-1945 deel 3, p. 401.*

Beilen.

Beilen

Doordat de brug over het Linthorst-Homankanaal door de Duitsers was opgeblazen, moesten de bevrijders een omweg over Beilervaart/Brunsting maken. Hier was de brug wel intact gebleven. Om 04.00 uur werd vanuit de Brunstingerstraat een verrassingsaanval op de bunker op de Markt ingezet. In het felle gevecht lieten twee Canadese militairen en een groot aantal Duitsers het leven. Verder werden twee huizen aan de Brunstingerstraat, een schuur achter het café 'De Veehandel' en het winkelpand van J. Hepping aan De Markt in brand geschoten. Om 10.00 uur was Beilen bevrijd. Er werd een noodbrug over het Linthorst-Homankanaal gelegd, zodat men met groot materieel richting Halerbrug kon trekken. De aanval werd ingezet op Hijken, Oranje, Zwiggelterbrug en Halerbrug richting Hooghalen.

Hijken en Oranje

In Hijken hadden de Duitsers zich ten noorden van het Oranjekanaal verschanst. Met drie gevechtswagens en een Sherman tank werd Hijken na een fel gevecht ingenomen. Er sneuvelden één Canadees en drie Duitsers, en zes boerderijen brandden af. De Duitsers hadden zich ook rond en in de aardappelmeelfabriek in Oranje verschanst. Met een patrouille van acht Canadezen was vanuit Brunsting de aanval ingezet, men kreeg de hele dag versterkingen van steeds zwaarder geschut. 's Nachts om 02.00 uur lag de fabriek met zes huizen in puin; een troosteloze aanblik, maar ook Oranje was bevrijd.

Halerbrug

De Halerbrug vormde een belangrijke noord-zuid route naar Assen/Groningen en was daarom door de Duitsers opgeblazen. De Canadezen ondervonden er veel weerstand.

Ze staken via de sluis tussen de Halerbrug en Zwiggelte en een noodbrug bij Zwiggelte het Oranjekanaal over, waarna zij richting de Halerbrug gingen. Hier vielen zij de Duitsers aan die hevige tegenstand bo-

► *Van boven naar beneden:
Brenccarriers in de Brunstingerstraat.
Het huis van J. Hepping aan De Markt
staat in brand.
Aan De Omloop hadden de Canadezen
hun douchegelegenheid gereali-
seerd met water uit de haven.
Uit: Dijkstra, Gemeente, p. 445, 447
en 466.*

den. Dankzij de inzet van de Wasp, een Canadese vlammenwerper met meer dan 100 meter bereik, werden de Duitsers verjaagd. Bij de gevechten kwam één parachutist om het leven, raakten elf soldaten gewond en brandden de brugwachterswoning, het tolhuis en twee dubbele woningen ten oosten van de spoorbaan af. Vele Duitsers kwamen om. Vervolgens werd een noodbrug aangelegd, zodat zwaar materieel richting Hooghalen, Assen en Groningen kon worden vervoerd.

Hooghalen

Vlak voor Hooghalen was er opnieuw felle tegenstand. In een dennenbosje vlak voor het dorp hadden de Duitsers zich met kazematten verschanst. Ondersteund door een batterij granaatvuur en tanks vorderden de geallieerden langzaam. Vanuit het kamp van de Nederlandsche Arbeidsdienst (later: militaire sportschool en asielzoekerscentrum) werd nog een veertigtal Duitse soldaten aangevoerd. Zij zouden het bosje niet meer bereiken en verschansten zich in Hooghalen.

Door het granaatvuur waren er veel boerderijen in brand geschoten en er ontstonden felle gevechten in de Hoofdstraat en in de richting van Graswijk. De Duitsers wisten met pantservuisten nog twee Canadese tanks te vernietigen en boden veel tegenstand. In de felle gevechten lieten zes Canadese en 27 Duitse soldaten het leven. Door de gevechten brandden in Hooghalen zeventien boerderijen en huizen af en er werden veel panden beschadigd. Om 18.30 uur was de strijd in het dorp beëindigd.

In de avonden bereikten de geallieerden Assen. De gemeente Beilen was bevrijd, maar er was een zware tol betaald.

Deze tekst is ontleend aan:

G.J. Dijkstra e.a., *Gemeente Beilen 1940-1945 deel 3*, Beilen 2001, pp. 393-480.

◀ Van boven naar beneden:

De verwoeste aardappelmeelfabriek van Oranje.

De Bailey-brug bij de Halerbrug.

Op de voorgrond de resten van de verwoeste boerderij van de familie Meijering in Hooghalen. Links is de barak zichtbaar, waarin de families Hoogeveen en Meijering hebben gewoond.

Uit: Dijkstra, Gemeente, p. 407, 457 en 461.

In de periode 1999-2001 hebben drs. G.J. Dijkstra (eindredactie), W. Brinkman, T.L. Kroes en H.J. Vos voor de Historische Vereniging Gemeente Beilen drie delen geschreven over de oorlogsjaren 1940-1945 in de gemeente Beilen.

Gemeente Beilen 1940-1945, deel 1

De gemeente Beilen was in de oorlogsjaren niet uniek. Net als elders in Nederland kreeg men ook in Beilen na de Duitse inval op 10 mei 1940 te maken met allerlei maatregelen van de Duitse bezetter. In het bestuur, bij de politie, in de gezondheidszorg, in het onderwijs, in het dagelijks leven, in de landbouw, in de bedrijven, overal merkte men de veranderingen. Vervolgens wordt in dit deel stilgestaan bij vorderingen en inkwartiering, bij beschietingen vanuit de lucht, bij de Duitse militairen in Beilen en de Nederlanders die in Duitse krijgsdienst gingen.

Deel 1 is als volgt samengesteld: 1. Vooraf; 2. De meidagen van 1940; 3. Gemeentebestuur, ambtenaren, politie en post; 4. Dagelijks leven; 5. Onderwijs en gezondheidszorg; 6. Regulatie, producenten, leveranciers, bedrijven en consumenten; 7. Energie; 8. Distributie; 9. Joden, ontheemden, evacués, vluchtelingen en voedselhalers; 10. Vorderingen; 11. In de lucht en uit de lucht; 12. Duitse militairen en Nederlanders in Duitse krijgsdienst.

Aantal pagina's: 380

Gemeente Beilen 1940-1945 (deel 2)

In deel 2 wordt uitvoerig stilgestaan bij het werken tijdens de bezettingstijd. De rol van het bijkantoor van het gewestelijk arbeidsbureau in Beilen wordt nader belicht. Verder wordt verteld over de gedwongen tewerkstelling in Duitsland en het werk voor de Organisation Todt. Ook worden in dit hoofdstuk degenen beschreven die vrijwillig voor de Duitsers bij de NSKK werkten en de zogenaamde Oostlandgangers.

In het tweede hoofdstuk worden de onderduikers en hun schuiladressen in de gemeente Beilen beschreven. In het derde hoofdstuk komt de plaatselijke NSB uitvoerig aan de orde. In het laatste hoofdstuk wordt de berechting van NSB-ers besproken.

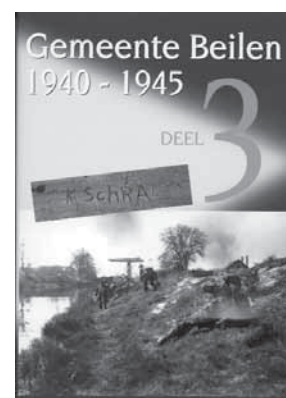
Aantal pagina's: 400

Gemeente Beilen 1940-1945 (deel 3)

In het laatste deel staat de terreur van de bezetting centraal. Zo wordt verteld hoe van de joodse gemeenschap in Beilen van 52 personen er slechts 12 in leven bleven. Andere Beilers vielen ook ten prooi aan de terreur van de Duitse bezetter en zijn handlangers. Dat wordt in de hoofdstukken over verzet en gevangenschap beschreven. In het een na laatste hoofdstuk wordt de bevrijding zeer uitvoerig besproken. Dat gebeurt in een chronologische volgorde per plaats. Het laatste hoofdstuk gaat over twaalf Beiler gezinnen die gedurende de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië zaten.

Aantal pagina's: 600.

Overige informatie:

Alle boeken (formaat ca. 17,5 x 24,5 cm) zijn rijk geïllustreerd.

De uitvoering is in linnen gebonden met een gelamineerde stofomslag. In de boeken is opgenomen: literatuurvermelding; notenapparaat; register op persoons- en zakenamen. In een In Memoriam worden alle slachtoffers van de oorlogsjaren 1940-1945 herdacht.

Liberty Tour 2010

De Historische Vereniging Gemeente Beilen werkt mee aan de Liberty Tour 2010. Deze wordt gehouden op 10 april 2010. De 65ste bevrijdingsdag van Beilen is op 12 april 2010.

Van 10 tot 16 april 2010 wordt door de Historische Vereniging Gemeente Beilen een grote tentoonstelling over de bevrijding ingericht bij ZONNA (Hepping) aan de Markt.

Het gemeentebestuur van Midden-Drenthe laat voor het onderwijs een lesbrieftje over de jaren 1940-1945 in de voormalige gemeente Beilen samenstellen.

Op zaterdag 10 april 2010 wordt om 10.00 uur de bevrijding van Beilen met 100 historische voertuigen nagespeeld en staan de legervoertuigen van 10.00 tot 12.00 uur op de Markt en in de Brinkstraat. Op een podium op de Markt vinden de gehele dag festiviteiten plaats. Voor de jeugd zullen er allerlei spelactiviteiten zijn. De dag zal 's avonds met een water/vuurwerk en/of lichtshow feestelijk worden afgesloten. Wij hopen met de Beiler ondernemers er een gezellige, sfeervolle feestelijke dag van te maken.

Het belang van vrede en veiligheid kan niet genoeg benadrukt worden.

Van de voorzitter

De activiteiten rond ons twintigjarig jubileum en het samenstellen van de twee 'Roel Reijntjes wandelroutes' hebben de afgelopen maanden nogal wat tijd van het bestuur gevraagd. De enorme belangstelling hiervoor heeft het bestuur heel erg goed gedaan. Achteraf hadden we een grotere locatie moeten zoeken, maar weet alles eens vooruit. Bedankt voor uw komst, u hebt ons positief verrast. Wij zijn van plan in de toekomst meer bijeenkomsten te beleggen voor leden.

▼ Er was ook veel belangstelling bij de verkoopstand van de vereniging (foto T.L. Kroes)

▼ Tijdens het twintigjarig jubileum van de vereniging overhandigde voorzitter

Albert Lanting de eerste exemplaren van Roel Reijntjes Wandelingen aan wethouder M. Looman-Struijs. Even later onthulden zij aan De Paltz één van de vier panelen, die door de vereniging langs de wandelroutes zijn geplaatst. (foto G.J. Dijkstra)

Het bestuur en de redactie van ons tijdschrift zijn daarna druk in de weer geweest om ons archief en onze voorraad aan boeken en tijdschriften, die bij een particulier en in het Roel Reijntjeshuis waren opgeslagen te verplaatsen. Dit is nu ondergebracht in het bedrijfspand van Uitgeverij Drenthe op de Ossendroeken in Beilen. Onze archiefruimte is nu ruim en overzichtelijk, wat ons werk zeer ten goede komt. Wij zijn daar erg blij mee.

Het bestuur van de vereniging is druk bezig om samen met het 4/5 mei comité, de promotiegroep Beilen en het gemeentebestuur een herdenking te organiseren van onze bevrijding van de Duitsers 65 jaar geleden. Op 10 april a.s. willen we dit gebeuren, wat tussen 10 en 12 april 1945 plaatsvond, organiseren. Deze activiteiten zullen 'Liberty Tour' gaan heten. Door veteranengroep Keep Them Rolling (KTR)

wordt de bevrijding door de Canadese Tweede Infanterie Divisie en een Poolse tankbrigade nagespeeld. Bij de opmars van Ambt Delden naar Groningen was Beilen en omstreken een heftig strijdtoneel. Wij willen rond de stop van honderd historische voertuigen in Beilen een aantal passende activiteiten organiseren.

Herdenken en vooral de jeugd duidelijk maken hoe belangrijk vrede en veiligheid is voor ons welzijn en onze welvaart. Wij organiseren een tentoonstelling bij de firma Hepping aan de markt, een foto-/tekenwedstrijd, een bevrijdingsconcert en laten een lesbrief voor het onderwijs maken.

Met veel vrijwilligers hebben we daar de komende tijd weer een hele kluit aan.

Onze historische vereniging midden in de samenleving zullen we maar zeggen.

Van het bestuur

Agenda ledenvergadering Historische Vereniging Gemeente Beilen

Op maandagavond 22 maart 2010 wordt in het Wilhelmina Zalencentrum te Beilen de jaarlijkse ledenvergadering gehouden, aanvang 19.30 uur.

Agenda

1. Opening.
2. Vaststelling van de agenda.
3. Vaststelling notulen ledenvergadering 4 februari 2009 te Beilen.
4. Jaarverslag 2009.
5. Financieel jaarverslag 2009.
6. Verslag kascommissie: J.H. Kuik en E.B. Nijmeijer.
7. Benoeming kascommissielid 2010.
8. Begroting 2010.
9. Voordracht nieuw bestuurslid: Ina Mulder uit Wijster, docente geschiedenis en maatschappijleer. Zij volgt Herman Schuur uit Wijster op. Namen van tegenkandidaten kunnen tot een uur voor de vergadering worden ingediend bij de secretaris.
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

Aansluitend een voordracht van Lute van de Bult over het leven aan de Foezelsloot in de jaren twintig van de vorige eeuw en over het klompenmaken door het geslacht Van de Bult.

Notulen algemene ledenvergadering Historische Vereniging Gemeente Beilen, 4 februari 2009 in het Wilhelmina Zalencentrum te Beilen, aanvang 19.30 uur. Aanwezig: 42 leden.

1. Opening: voorzitter ad interim Herman Schuur opent de vergadering en heet de leden van harte welkom.
2. Vaststelling van de agenda: er worden geen punten toegevoegd.
3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering op woensdag 6 februari 2008: de notulen worden met dank aan de secretaris, W. Brinkman, onveranderd goedgekeurd.
4. Mededelingen van het bestuur: op 18 december 2008 overleed op 68-jarige leeftijd Gerry Drenth-Barkhof na een ernstige ziekte. Het bestuur van de Historische Vereniging Gemeente Beilen verloor in haar een betrokken en actief bestuurslid.
5. Jaarverslag 2009: het jaarverslag wordt onveranderd goedgekeurd en vastgesteld.
6. Financieel jaarverslag 2008: het jaarverslag ligt ter inzage.
7. Verslag kascommissie L. Klaassens en J.H. Kuik: de heer Kuik deelt de vergadering mee dat de boeken zijn gecontroleerd en in orde bevonden en adviseert de vergadering de penningmeester algehele kwijting en decharge te verlenen.
8. Begroting 2009: de begroting over het jaar 2009 wordt ongewijzigd vastgesteld en goedgekeurd.
9. Benoeming kascommissie 2008: L. Klaassens

treedt af als kaslid, de heer J.H. Kuik blijft aan als kaslid voor het jaar 2009 en als nieuw kascommissielid wordt de heer E.B. Nijmeijer benoemd.

10. Verkiezing bestuursleden: Het bestuur stelt Albert Lanting voor in de functie van voorzitter. De vergadering neemt het voorstel van het bestuur over. De beide nieuwe bestuursleden Jan Hoegen en Lute van de Bult worden door het bestuur voorgedragen en door de vergadering gekozen.
Aftredend en herkiesbaar zijn H.J. Vos en E. Beuving; zij worden door de vergadering herkozen. Voorzitter Albert Lanting stelt zich aan de leden voor d.m.v. een korte profielschets.
11. Rondvraag: er worden geen vragen gesteld.
12. Sluiting: De voorzitter sluit de ledenvergadering en wenst iedereen nog een plezierige voortzetting van de avond met het bekijken van de films na de pauze.
13. Pauze.

Na afloop van de ledenvergadering presenteert de videoclub het Beilerjournaal met de belangrijkste gebeurtenissen van de jaren 1990, 1991 en 1992.

Notulen van de extra ledenvergadering van de Historische Vereniging Gemeente Beilen, gehouden op 14 september 2009 om 20.00 uur in het Wilhelmina-Zalencentrum te Beilen. Aanwezig: 15 personen.

1. Opening
Voorzitter Albert Lanting opent de vergadering en heet iedereen welkom.
2. Verkoop van de woning van wijlen Roel Reijntjes, Kruisstraat 3 te Beilen.
De voorzitter zegt dat na aanvaarding van het legaat op 12 november 2003 er allerlei plannen zijn ontwikkeld en veel mogelijkheden zijn onderzocht. De woning is in de periode 2003-2009 verschillende malen hersteld en opgeknapt. Het huis verslechterde echter zienderogen. Allerlei instanties (gemeentebestuur, organisaties voor monumentenbehoud, Drents Plateau) zijn benaderd om financiële middelen te vinden voor herbouw in de oorspronkelijke staat. Dit heeft nimmer tot enig resultaat geleid.
Het bestuur van de Historische Vereniging zag dit jaar geen andere mogelijkheid dan over te gaan tot verkoop van het pand mede door het toenemende gevaar door de zeer slechte bouwkundige staat van de gevels.

Het bestuur vraagt de vergadering toestemming om het pand te verkopen aan de familie J.W. Oosting.

Naar aanleiding van de toelichting van de voorzitter worden nog enkele vragen gesteld met name of het gemeentebestuur nog een bijdrage had kunnen geven voor de sloop van een oud pand in het centrum van Beilen of dat het gemeentebestuur in ruil voor sloop een ander onderkomen voor de vereniging had kunnen aanbieden.

De heer Thurkow geeft een stemverklaring af, waarin hij stelt voor de verkoop van het pand te stemmen, maar het betreurt dat de Beiler gemeenschap niet in staat is geweest een karakteristiek pand voor het dorp te behouden.

De voorzitter vraagt aan de leden of men een schriftelijke stemming over het voorstel tot verkoop van de woning wenst. Geen van de aanwezige leden vindt dit nodig.

Daarna besluiten de aanwezige leden unaniem, dat het bestuur wordt gemachtigd om tot verkoop van het pand Kruisstraat 3 over te gaan.

3. Rondvraag
Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt.
4. Sluiting
De voorzitter sluit de vergadering en wenst een ieder wel thuis.

Jaarverslag Historische Vereniging Gemeente Beilen 2009

Presentaties/lezingen

Op 4 februari 2009 werd in het Wilhelmina Zalencentrum te Beilen de algemene ledenvergadering van de vereniging gehouden, na afloop presenteerde de Beiler Videoclub het Beilerjournaal met de belangrijkste gebeurtenissen uit de jaren 1990, 1991 en 1992.

Op 16 april 2009 hield G.J. Dijkstra een lezing in het Wilhelmina Zalencentrum over de familie Voss.

Op 14 september 2009 hield het bestuur een extra ledenvergadering om de leden te informeren en verantwoording af te leggen m.b.t. het besluit van het bestuur om tot verkoop over te gaan van het in zeer slechte staat verkerende huis van wijlen Roel Reijntjes, t.w. Kruisstraat 3 te Beilen.

Jaren van plannen/programma's, opknopbeurten en gesprekken zijn vooraf gegaan aan het besluit om tot verkoop van het Roel Reijntjes Warkhuus over te gaan.

Het bestuur is van mening alles wat in hun vermogen lag gedaan te hebben om het huis te behouden. De steeds slechter wordende staat van het huis, het gebrek aan financiële middelen en het feit, dat van gemeentelijke en provinciale instanties geen enkele steun werd verkregen voor het behoud van de woning waren de redenen voor het bestuur om het besluit te nemen om tot verkoop over te gaan.

Het bestuur heeft het ten zeerste betreurd, dat het huis van de Beiler/Drentse dichter Roel Reijntjes in gerestaureerde staat niet voor Beilen en Drenthe bewaard is gebleven.

Op 7 december bestond de Historische Vereniging 20 jaar. Vanwege dit jubileum heeft het bestuur alle leden de historische Canon 'Mijn Drenthe' cadeau gegeven.

Op 12 december om 14.00 uur vierde de Historische Vereniging Gemeente Beilen in het Wilhelmina Zalencentrum haar 20-jarig jubileum met de presentatie van twee Roel Reijntjes wandelingen. Deze wandelingen waren gratis voor leden die ze die middag kwamen halen. Ook was een kleine expositie ingericht over het leven van de dichter met o.a. zijn schilderijen. Tevens werden er door de Beiler Video-club films uit het Beiler verleden vertoond.

Boekverkoop

De boeken en tijdschriften van de Historische Vereniging Gemeente Beilen waren in 2009 verkrijgbaar bij boekhandel Het Logboek, Brinkstraat te Beilen en bij kapsalon Tineke Bazuin, Hoofdstraat 8 te Hooghalen en bij bestuursleden.

Tijdschriften

In 2009 verscheen het tijdschrift van de Historische Vereniging Gemeente Beilen met allerlei uiteenlopende artikelen over de voormalige gemeente Beilen vier keer. De bijdragen werden geïllustreerd met veel foto's. In totaal hadden de vier tijdschriften 140 pagina's.

Ledenadministratie

De ledenadministratie van de vereniging werd in 2009 verzorgd door Jakob Vrijs.

De contributie voor het lidmaatschap in 2009 bedroeg € 16,50.

Aantal leden

Op 31 december 2009 bedroeg het aantal leden 1338.

Redactie tijdschrift 2009

Drs. G.J. Dijkstra was in 2009 hoofdredacteur- en eindredacteur – ad interim. Redactieleden waren: drs.

mevr. R. Gerding, J. Hoogeveen-Zuidberg, B. Oosting, H. J. Vos en M. Visscher-Ovinge. De redactie heeft in 2009 vier keer vergaderd.

Bestuurssamenstelling 2009

Het bestuur bestond in 2009 uit: A. Lanting (voorzitter), Willie Brinkman (secretaris), H.J. Vos (penningmeester) en de bestuursleden: E. Beuving, mevr. F. Biemold, L. van de Bult, J. Hoegen en J. Vrijs. In 2009 trad H.L.G. Schuur tussentijds af.

Bezorging tijdschriften

K. de Weerd, De Drift 38, 9411 ES Beilen verzorgde in 2009 de distributie van de tijdschriften van de Historische Vereniging Gemeente Beilen.

Website

De website van de vereniging was in 2009 te bereiken via:

www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

Lezing Lute van de Bult

Aansluitend aan de ledenvergadering op 22 maart 2010 in het Wilhelmina Zalencentrum te Beilen houdt Lute van de Bult vanaf 20.00 uur een voordracht. Aan de hand van een oud notitieboekje van zijn grootvader zal hij iets vertellen over het leven aan de Foezelsloot in de jaren 1923-1925. Ook vertelt hij iets over de klederdracht. Zijn vrouw is deze avond gekleed in oud-Drents kostuum, gouden oorijzer e.d.

Zijn voordracht zal verder gaan over het maken van klompen. Hij zal die avond niet alleen klompen uit Nederland, maar ook een aantal bijzondere klompen uit Frankrijk, Duitsland en Tsjechië laten zien.

De naam Lute van de Bult als klompenmaker is al honderd jaar bekend in Beilen. Kijk even op de site www.klompdagen.nl. Hier is meer te lezen over Lute van de Bult en zijn er verschillende foto's te zien.

Ontvangen

Van A. Siebring uit Assen heeft de vereniging acht foto's uit een fotoalbum van de familie Doedens uit Wijster (Beilerweg 27, zie foto) ontvangen.

Van mevr. G. Rozeboom-Seubring een foto van een personeelsreis van de schortenfabriek aan De Omloop (geplaatst: jrg. 12, nr. 1, p. 22).

Van mevr. Oosting-Bos uit Beilen heeft de vereniging oude jaargangen van tijdschriften uit de eerste helft van de 20ste eeuw ontvangen.

Rectificatie

In het tijdschrift van mei 2009 stond bij het bij-schrift bij de onderste foto 'het vakantiehuisje Benco'. De naam Benco had moeten zijn 'Beuco', vernoemd naar de eigenaars: Jannes **Beugel** en Fennie **Comijn-Beugel**. Met dank aan K.D. van Coberen voor de reactie.

Bestuur

A. Lanting (voorzitter), Boemarkeweg 12, 9414 VK Laaghalen, tel. 0593-592272.

W. Brinkman (secretaris), Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848.

H.J. Vos (penningmeester), Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028.

E. Beuving, Pr. Bernhardstraat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382.

F. Biemold, De Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772.

L. v.d. Bult, Brunstingerstraat 43, 9411 EJ Beilen, tel. 0593-523957.

J. Hoegen, Rozenlaan 1, 9411 GJ Beilen, tel. 0593-523687.

J. Vrijs (ledenadministrateur), Julianastraat 16, 9411 PL Beilen, tel. 0593-523802.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 16,50. Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen. Rekeningnummer Postbank: 3090700 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen.

Opgave lidmaatschap en ledenadministratie: J. Vrijs, Julianastraat 16, 9411 PL Beilen, tel. 0593-523802.

Het opzeggen van een lidmaatschap dient **SCHRIFTELIJK** of per email te geschieden bij J. Vrijs voor 1 november. Emailadres: Jakob@Vrijs.com

Redactie

Hoofd- en eindredacteur - ad interim:

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848, email: ds@csgbeilen.nl

Redactie-leden:

m.w. R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844.

J. Hoogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615.

B. Oosting, Klatering 36, 9411 XH Beilen, tel. 0593-525897.

A. Visscher-Ovinge, De Snikke 13, 9411 ET Beilen, tel. 0593-523098.

H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028.

Auteurs

W. Brinkman, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen.

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen.

L. Klaassens, Het Veentje 20, 9414 BM Hooghalen.

A. Lanting, Boemarkeweg 12, 9414 VK Laaghalen.

M. Nicolai, Houtweg 180, 7823 PK Emmen.

H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken.

Copyright

Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming van de hoofdredacteur.

Productie: Uitgeverij Drenthe

ISSN-nummer: 1380-3301